

SOSIALISTISK *framtid*

NR.3 2022 LØSSALG - KR. 50,-

NATO

Sosialistisk framtid,
v/ Aslak Storaker
Kollåsveien 52
4900 Tvedestrand
post@sosialistiskframtid.no

ISSN: 1503-6537

Utgivere:
Bevegelsen for Sosialisme i samarbeid med
andre organisasjoner.

Redaktør: Aslak Storaker.
Redaksjon: Anders Ekland, Oscar Dybedahl,
Håkon Edøy Hanssen, Morten Johansen Sin-
dre Mørk, Aslak Storaker, Steinar Lorås Sæter
og Elise Øraker.

Design: Elise Øraker
Forsidebilde: NATO-protest Strasbourg, *Wiki-
media Commons*
Baksidebilde: *Balance The Bomb*
by Osch aka Otto Schade

Redaksjonen avsluttet: 01.12.2022

Signerte artikler står for forfatters regning
og representerer ikke nødvendigvis utgiver
organisasjonenes synspunkter.

Opplag: 300

Trykk: Eget

Abonnement på Sosialistisk framtid (fire
nummer): Kr. 300 (Kr. 100 for førstegangsa-
bonnenter). Støtteabonnement: Kr. 300.
Medlemskontingent BfS: Kr. 290 (SF inkludert
i prisen). Skoleelever/dårlig råd: Kr. 200.
Husstandsmedlem (uten abonnement på SF)
kr 100. Kontonummer for innbetaling av
abonnement/kontingent: 0539 19 69657. NB:
Ved betaling av kontingent og abonnement
vennligst påfør navn og adresse og abonne-
ment eller medlemskap i merknadsfeltet.

Sosialistisk framtid er medlem av
Norsk Tidsskriftforening

Innhold.....

Glimt frå verda.....3

NATO og NATO-motstanden
Av Aslak Storaker.....4

NATO og partibygging
Av Anders Ekland.....8

NATO er årsaken til krigen i Ukraina
Av Torgeier Salih Holgersen.....12

Intervju med russiske kommunister17

Japans kommunistparti fyller 100 år
Av Ulv Hanssen.....25

Bokomtale: Dårlig nytt fra Østfronten
- Krigen som endrer alt
Av Ivar Espås Vangen.....27

Bokomtale: Sannheten om verden
Av Anders Ekland.....31

Bokomtale: PROUT
Av Håkon Edøy Hanssen.....33

Opprop: Finland og Sverige skal stå utenfor NATO
og føre en fredspolitikk.....32

Kina kuttar dialog med USA

Styresmaktene i Kina seier dei stoppar dialog med USA om klimasaker, mi-
litære saker og kamp mot narkotika-
brottsverk etter at Nancy Pelosi vitja
Taiwan. Kina og USA er dei to landa i
verda med størst klimagassutslepp. I fjor
inngjekk dei to landa ei klimapakt med
mål om å få fart på klimatiltak i dette
tiåret, og regelbundne møte mellom dei
to landa.

Nettavisen

Ekstremtørke på tre kontinent sam- stundes

Millionar av menneske er råka av tørka i
Kina, med straumrasjonering, vassman-
gel og otte for avlingane i jordbruket i
haust. «Både USA, Europa og Kina opp-
lever tørke ein tidlegare aldri har sett.
Det er litt ulikt kor langt attende målin-
gane går, men dette er den verste tørka
ein har sett i moderne tid», seier Tore
Furevik, direktør ved forskingssenteret
Nansensenteret i Bergen.

VG

«Det er er ikkje berre det at ein ikkje lenger
bryr seg om fred, men det har vorte det mest
kontroversielle. Før var det saker som
pornografi og sjølv mord som var tabu, no er
det fred ingen lenger får tale om.»

Fredsforskar Jan Øberg til Proletären

Rekordlåg avskoging i Indonesia

Regnskogane i Indonesia er dei tredje
største i verda, og dekkjer eit område på
storleik med Frankrike og Spania. Hog-
ginga av regnskog er redusert med 90 pro-
sent frå 2014 til 2020. Indonesia har sett
seg mål om å gå frå utsleppsversting til å
verte ein viktig «CO2-støvsugar».

Aftenposten

Aust-ukrainarar har endra haldnin- gar til Russland

Etter fullskalainvasjonen til Russland i
2022 har aust-ukrainarar sine haldningar
til Russland endra seg drastisk. Mellom
sør-ukrainarar og aust-ukrainarar fall
delen av folk med positivt inntrykk av
Russland frå om lag 50 prosent til 1 og 4
prosent, og berre 10 og 16 prosent av folk i
desse områda vil gjeve frå seg territorium
for å få til ei rask fredsløysing. Meir enn 80
prosent ønskjer vidare militær motstand.
Undersøkinga inkluderte ikkje områda
som har vore kontrollert av Russland eller
separatistane før 24. februar 2022.

NRK

LO i Kviterussland er oppløyst med tvang

The Belarussian Congress of Democratic
Trade Unions (BKDP) er hovudorgani-
sasjonen i den uavhengige kviterussiske
fagrørsla, med fire tilknytta fagforeiningar
og til saman 15 000 medlemmar. 18.juli
slo høgsterett i Kviterussland fast at BKDP
skal oppløysast. Fleire av leiarane i hovud-
organisasjonen er fengsla.

Fri fagbevegelse

Mexico med plan for våpenkvile i Ukraina

Den meksikanske presidenten Andres
Manuel Lopez Obrador seier at Mexico
har ein plan om å skipe ein «Komite for
fred og dialog», for å få slutt på herjingane
i Ukraina. Obrador lanserte planen under
ein tale i samband med Sjølvstendedagen
under ein militærparade i Mexico by. Må-
let er å oppnå ei våpenkvile på minst 5 år,
til gagn for alle folk i verda. Obrador kri-
tiserte sanksjonane mot Russland og den
massive våpenoverleveringa til Ukraina,
som han seier bidreg til den pågåande
konflikten.

CNN

NATO og NATO-motstanden

Av Aslak Storaker

Venstresidas forhold til NATO har kommet i fokus etter Russlands invasjon av Ukraina 24. februar i år. For gamle travere på venstresida er NATO-motstand noe som ligger i ryggmargen, mens for utenforstående og nyinnmeldte kan NATO-motstanden framstå nærmest uforståelig, noe som ikke er så rart med tanke på at NATO-motstandere sjelden slipper til i mediene og NATO-motstanden ikke har blitt fronta særlig aktivt av venstrepartiene de seinere årene. Det kan derfor være nyttig med en gjennomgang av hva NATO er og hvorfor venstresida historisk og i dag har vært NATO-motstandere.

Hva er NATO?

NATO er en militær allianse og sikkerhetspolitisk organisasjon, grunnlagt i 1949. Ordet NATO er et akronym/fortkortelse for den *Nord-Atlantiske Traktats Organisasjon*. Ved dannelsen i 1949 besto alliansen av 12 land. I dag er det økt til 30 land, 28 av dem i Europa samt USA og Canada i Nord-Amerika. Det nyeste medlemslandet er Nord-Makedonia, som blei medlem i 2020. Grunnlagsdokumentet er Atlanterhavspakten, særlig artikkel 5, som slår fast at «et væpnet angrep mot en eller flere av dem i Europa eller Nord-Amerika skal betraktes som et angrep mot dem alle»¹. Som svar på opprettelsen av NATO

blei den sovjetisk-dominerte Warszawa-pakten oppretta i 1955².

NATOs medlemsland har til sammen rundt en milliard innbyggere³, og utgjør altså rundt 1/7 av verdens befolkning. Ifølge Wikipedia står NATO-landene for 57 % av verdens samla militære forbruk⁴. Videre opprustning er forventet etter at NATO i 2014 vedtok at alle medlemslandene skal bruke minst 2% av BNP på militæret⁵. Klart størst er USA, som aleine står for 38 % av verdens militære forbruk, mot Kinas 14 % og Russlands 3,1 %⁶. Disse beregningene fra SIPRI tar utgangspunkt i nominelle dollar, og det kan innvendes at tallene ikke gjenspeiler det reelle militære styrkeforholdet siden f.eks. Kina og Russland betaler for sine soldater og utstyr i egen valuta. Ståle Ulriksen ved NUPI hevder at dersom en regner fra reell kjøpekraft bruker Kina og Russland til sammen omtrent like mange penger på militære formål som USA⁷.

NATO har både en sivil og militær ledelse. Den sivile ledelse består av Det nordatlantiske råd, satt sammen av ambassadører

**«Ifølge Wikipedia
står NATO-landene
for 57 % av verdens
samla militære
forbruk»**

fra medlemslandene under ledelse av generalsekretæren, som for øyeblikket heter Jens Stoltenberg. Avgjørelsene er basert på konsensus, som vil si at alle medlemslandene må være enige før en beslutning kan tas. I tillegg finnes NATOs Kjernefysiske Planleggingsgruppe, som tar avgjørelser knytta til atomvåpen. Den øverste militære ledelsen kalles Militærkomiteen, som er satt sammen av medlemslandenes forsvarssjefer. Den operative/praktiske ledelsen av NATOs militære operasjoner gjøres av organet Allied Command Operations, der den øverste sjefen kalles Supreme Allied Commander Europe (SACEUR). Mens stillingen som generalsekretær alltid har vært innehatt av en europeer har SACEUR alltid vært en amerikansk general, for øyeblikket Christopher G. Cavoli.

I NATOs nyeste strategiske konsept heter det at «Den russiske føderasjonen er den mest signifikante og direkte trusselen mot de alliertes sikkerhet og mot fred og stabilitet i det euro-atlantiske området» og at «Folkerepublikken Kinas erklærte ambisjoner og undergravende politikk utfordrer våre interesser, sikkerhet og verdier», samt at «Det indopasifiske («Indo-Pasific») området er viktig for NATO, siden utviklingen i den regionen direkte kan påvirke den euro-atlantiske sikkerheten»⁸.

NATO under den kalde krigen

Under den kalde krigen kan det hevdes at NATO var defensivt innretta for å bekjempe et evt. angrep fra Sovjetunionen. NATO deltok f.eks. ikke i Frankrike og USAs kriger i Vietnam. På den annen side er det ingen ting som tyder på at sovjeterne hadde noen planer om å angripe

Kommunistpartiets demonstrasjonstog på Youngstorget 1. mai 1961. Foto fra Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

Vest-Europa, men snarere ønska å se-mentere kontroll i Øst-Europa for å skape en buffersone mot potensielle angrep fra vest. Stalin holdt seg i grove trekk til presentavtalen han gjorde med Churchill i 1944, der de delte Europa i ulike innflytelsesfærer, noe som viste seg i manglende sovjetisk støtte til de greske kommunistene under borgerkrigen i Hellas.⁹ NATOs første generalsekretær, general lord Hastings Ismay, sa at alliansen blei oppretta for «å holde russerne ute, amerikanerne inne og tyskerne nede»¹⁰.

Det er reist spørsmål ved om NATO utelukkende var retta mot et sovjetisk angrep, eller om alliansen også blei eller kunne bli brukt mot kommunistene i de enkelte medlemslandene. På begynnelsen av 1990-tallet blei det kjent av det fantes hemmelige militære NATO-grupper kalt «Stay behind». Disse skulle tre i kraft ved en sovjetisk okkupasjon. Historikeren Danielle Ganser har hevdet at «I den totala avsaknaden av en sovjetisk invasjon tog nätverket således til vapen och utkämpade ett hemligt krig mot de politiska vänsterkrefterna i många länder».¹¹ Frode Fanebust har skrevet ei bok om Stay Behind i Norge, der han motsatt hevder at det ikke er noe som tyder på at disse nettverkene sto bak terroraksjoner, sjøl om enkeltpersoner knytta til nettverket kan ha gjort det. Han henviser imidlertid til Gansers gjengivelse av det italienske Stay behind-medlemmet general Manlio Capri-

**«Etter krigen har Libya falt fra 51.
til 105. plass på FNs indeks over
menneskelig utvikling i ulike land»**

ata, som overfor en undersøkelseskomisjon uttalte at Stay Behind hadde «en anti-subversiv funksjon for det scenario at kreftene på venstresiden skulle komme til makten»¹². På 1970-tallet avslørte Klassekampen NATO-telegrammer som viste at det foregikk NATO-øvelser der scenariet var å håndtere lokale demonstrerende og streikende NATO-motstandere¹³.

Fra defensiv til offensiv allianse

Etter oppløsninga av Warszawapakten og Sovjetunionen mista NATO sin offisielle eksistensberettigelse, og det blei sagt at en måtte «out of area or out of business» - enten begynne å operere utenfor medlemslandenes territorium eller legge ned. Beklageligvis valgte en ikke å legge ned, men vedtok 24. april 1999 et nytt strategisk konsept der en åpna for å «lede ikke-artikkel-fem-krise-responsoperasjoner».¹⁴ I praksis betød dette at NATO innvilga seg sjøl retten til å gå til krig uten sjøl å ha blitt angrepet, og uten at det nødvendigvis krevde vedtak i FNs sikkerhetsråd. Dette blei demonstrert i praksis ved NATOs folkerettsstridige bombekrig mot Jugoslavia

samme år.

I 2001 blei artikkel 5 utløst for første og hittil eneste gang ved al Qaidas angrep på USA 11. september. NATO overtok ansvaret for «sikkerheten» i Afghanistan i 2003. NATO deltok ikke i invasjonen av Irak, men trente soldater for det nye regimet USA satte inn etter invasjonen. I 2011 leda NATO bombinga av Libya. NATO hevdet å opprettholde mandatet fra FNs sikkerhetsråd om «flyforbudssone» for å beskytte sivile, men fungerte i realiteten som flyvåpen for opprørsstyrkene, for å gjennomføre regimeendring¹⁵. Etter krigen har Libya falt fra 51. til 105. plass på FNs indeks over menneskelig utvikling i ulike land (HDI-indeksen).¹⁶

1999 var også året for den første NATO-utvidelsen etter den kalde krigen, der de tidligere Warszawapaktlandene Polen, Tsjekkia, Ungarn blei opptatt som medlemmer. I 2004 fulgte Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia etter, og i 2008 vedtok NATOs toppmøte i București at Georgia og Ukrai-

«NATO er en atomvåpenallianse»

na «vil bli medlemmer av NATO» på et ubestemt tidspunkt.

Russland reagerte svært negativt på bombinga av Jugoslavia og Libya, og på utvidelsen av NATO som de oppfatta som et brudd med lovnader Gorbatsjov hadde mottatt om at NATO «ikke skulle utvides en tomme»¹⁷. George Kennan, den amerikanske diplomaten som da han var utstasjonert i Sovjetunionen i 1946 formulerte ”det lange telegrammet” som øvet sterk innflytelse over den amerikanske «oppdemningspolitikken» under den kalde krigen, kalte NATOs ekspansjon østover «en fatal feil» som ville «oppildne nasjonalistiske, anti-vestlige og militaristiske tendenser i den russiske opinionen» og «lede russisk utenrikspolitikk i retninger vi definitivt ikke er tjent med»¹⁸. Gorbatsjov selv har skrevet om dette at «den gjensidige tilliten som oppsto ved avslutningen av den kalde krigen ble alvorlig rystet av NATOs beslutning om å ekspandere østover få år etterpå»¹⁹.

NATO og atomvåpen

NATO er en atomvåpenallianse. I NATOs strategiske konsept slås det fast at «Alliansens strategiske atomvåpen, spesielt de tilhørende Amerikas Forente Stater,

er den fremste («supreme») garantien for alliansens sikkerhet»²⁰. Frankrike og Storbritannia har også egne atomvåpen, mens amerikanske atomvåpen også er utstasjonert i Belgia, Tyskland, Italia, Nederland og Tyrkia²¹. Ingen NATO-land har tilslutta seg FN's forbud mot atomvåpen. I motsetning til f.eks. Kina har heller ikke NATO vedtatt noen erklæring om at de ikke vil være de første til å bruke atomvåpen hvis det oppstår en militær konflikt.

Under den kalde krigen var det flere episoder som var nær å utløse en atomkrig. Den mest kjente er Cubakrisa, men det er flere andre tilfeller som da sovjetiske radarsystem i 1983 feilrapporterte om innkommende amerikanske atomraketter ville treffe Sovjetunionen om 20 minutter²². En ny internasjonal studie konkluderer med at en atomkrig mellom USA og Russland vil kunne ta livet av fem milliarder mennesker²³.

På slutten av den kalde krigen forhandla USA og Sovjetunionen fram flere nedrustningsavtaler, men ikke alle disse er lenge virksomme. I 2002 trakk USA seg fra ABM-avtalen som forbød rakettskjold, og i 2019 fra INF-avtalen som forbød mellomdistanseraketter med atomvåpen.

START-avtalen som legger begrensninger på antall strategiske atomvåpen blei derimot fornya av USA og Russland i 2021 med varighet til 2026.

Norge og NATO

Norge var blant landene som var med å danne NATO i 1949. I forkant var det blitt holdt drøftinger mellom Norge, Sverige og Danmark om et nordisk forsvarsforbund. Forhandlingene stranda som følge av at svenskene ønska at det mulige forsvarsforbundet skulle ha som hovedoppgave å holde landene utenfor en ny krig, mens den norske regjeringa mente at «et forsvarsforbund mellom de tre landene reelt, om ikke formelt, måtte inngå som ledd i det videre samarbeide for å skape et kollektivt forsvarssystem overfor trusselen fra den ekspansjonistiske Sovjetunionen».²⁴ Fra norsk side var en også bekymra etter kommunistenes maktovertagelse i Tsjekkoslovakia og samarbeidsavtalen som blei inngått mellom Sovjetunionen og Finland i 1948.

Norges NATO-medlemskap førte imidlertid med seg noen selvpålagte restriksjoner. De viktigste var at en avviste allierte baser og atomvåpen på norsk jord i fredstid. Gjennom de nye amerikanske basene

som har kommet de siste årene er den første av disse restriksjonene i realiteten forkasta.

Etter den kalde krigen har Norge deltatt i NATOs krigføring både i Jugoslavia, Afghanistan og Libya. Samtidig har det foregått en omlegging av militæret fra invasjonforsvar til et såkalt «innsatsforsvar» tilpassa å operere utenfor eget territorium – mindre heimevern og flere jagerfly. Mens Forsvaret tidligere kunne mobilisere nærmere 500 000 soldater i tilfelle krig, blei antallet seinere redusert til 65 000²⁵. Det er imidlertid omdiskutert i hvor stor grad utviklinga skyldes NATO-tilpasning eller den militærteknologiske utviklinga²⁶.

NATO og venstresida

Under den kalde krigen var atomvåpenspørsmålet den viktigste drivkraften bak NATO-motstanden. NATO-motstanderne anså det som umoralsk og uforsvarlig å basere sikkerhetspolitikken sin på bruk av atomvåpen. I ettertid er det bl.a. blitt avslørt at USAs plan for å stoppe en sovjetisk invasjon av Norge var å atombombe styrkene deres i Finnmark²⁷.

NATO-motstanderne framheva også at blokkpolitikken og den gjensidige opprustninga førte til en rustningsspiral som var gjensidig forsterkende. Det gjorde at verdifulle ressurser blei sløst bort på militære midler i stedet for menneskelig utvikling, og økte usikkerheten og frykten for angrep på begge sider. Dette kalles for «sikkerhetsdilemmaet i internasjonal politikk» - dersom en side forsøker å øke sin sikkerhet ved å ruste opp, vil motparten gjøre det samme, og resultatet er at begge parter ender opp med mindre sikkerhet.

NATO-alliansen knytta også Norge til det som i visse kretser blei kalt «den imperialistiske blokka» - kolonimaktene Frankrike og Storbritannia, det imperialistiske USA med sine kriger og intervensjoner, og Portugal, Tyrkia og Hellas som i perioder har vært styrt av høyreautoritære regimer. Portugal var et diktatur da de blei medlemmer i 1949, og NATO hadde heller ingen problemer med militærjuntaen som styrte Hellas mellom 1967 og 1974. Utviklinga i Tyrkia kjenner vi alle til.

En annen innvending er at NATO-medlemskapet automatisk vil trekke Norge inn i en krig mot andre land dersom det skulle oppstå en konflikt mellom f.eks. Russland og USA som i utgangspunktet ikke berører norske interesser. Både amerikanske baser og Globus II-radaren i Vardø vil være naturlige mål for Russland

«dersom en side forsøker å øke sin sikkerhet ved å ruste opp, vil motparten gjøre det samme, og resultatet er at begge parter ender opp med mindre sikkerhet»

dersom de havner i krig med USA.

Etter den kalde krigen har venstresida hovedsakelig retta kritikken mot NATO inn mot «out of area»-operasjonene alliansen har bedrevet siden 1999. Nå er det imidlertid tegn på at NATO i økende grad vender tilbake til å forberede seg for en potensiell krig med Russland og/eller Kina. Da er det også desto større grunn for oss til å gjenfinne den gamle kritikken mot å delta i en imperialistisk atomvåpenallianse.

Kilder:

- NATO. (1949). Traktat for det nord-atlantiske område. Henta fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=no
- <https://snl.no/Warszawapakten>
- NATO. (2022). Strategic concept. Henta fra <https://www.nato.int/strategic-concept/>
- Wikipedia. NATO. Henta fra <https://en.wikipedia.org/wiki/NATO> 26.09.22.
- Kämpe, Monica K. Mattsson. (2021). NATOs 2%-mål. Henta fra <https://folkogforsvar.no/prosenter-til-besvaer/>
- SIPRI. (2022). TRENDS IN WORLD MILITARY EXPENDITURE, 2021. Henta fra https://www.sipri.org/sites/default/files/2022-04/fs_2204_milex_2021_0.pdf
- Ulriksen, Ståle. (2022.). Afghanistan, Irak og utviklingen av USAs militærmakt. Henta fra <https://tidsskriftet-ip.no/index.php/intpol/article/view/3912/6665>
- NATO. (2022). Strategic concept. Henta fra <https://www.nato.int/strategic-concept/> (s. 4, 6 og 11) Min overs.
- <https://snl.no/Trumandoktrinen>
- Folk og forsvar. (u. å.) Undervisningsopplegg: NATOs artikkel 5 (V). Henta fra <https://folkogforsvar.no/tema/undervisning/undervisningsopplegg-natos-artikkel-5-v/>
- Ganser, Danille. (2005). NATOs hämliga arméer. Stockholm: Karneval. (s. 12).
- Fanebust, Frode. (2016). Kald krig, hemmelig hær. Stay behind i Norge. Oslo: Pax. (s. 56)
- Stopp NATO. (2020). NATO-guiden. (s. 22)
- Linneberg, Arild. (2000). NATOs nye strategikonsept. Oslo: Pax. (s. 28)

- <https://publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmfa/119/119.pdf>
- Gordillo, José Luis. (2022). NATO is always bombing something. I: NATO, building global insecurity. Barcelona: Centre Delàs d'Estudis per la Pau. Henta fra <https://www.ipb.org/yesterdays-news/report-nato-building-global-insecurity-english-version/> (s. 38)
- Klußmann, Uwe; Schepp, Matthias & Klaus Wiegrefe. (2009). Did the West Break Its Promise to Moscow? I: Spiegel International. Henta fra <https://www.spiegel.de/international/world/nato-s-eastward-expansion-did-the-west-break-its-promise-to-moscow-a-663315.html>
- Martirosyan, Armen. (2021.) Letter: Kennan did not mince his words on Nato expansion. I: Financial Times. Henta fra <https://www.ft.com/content/fbfc34eb-d722-43af-b160-63d5cd9604f5>
- Gorbachev, Mikhail. (2021.) What Is At Stake Now. Cambridge: Polity Press. (s. 6)
- NATO. (2022). Strategic concept. Henta fra <https://www.nato.int/strategic-concept/> (s. 8) Min overs.
- Crespo, Nora Miralles: From feminism, for life and against NATO. I: NATO, building global insecurity. Barcelona: Centre Delàs d'Estudis per la Pau. Henta fra <https://www.ipb.org/yesterdays-news/report-nato-building-global-insecurity-english-version/> (s. 27)
- Lilleeng, Sverre. (2022.) Mannen som kan ha redda oss fra atomkatastrofe. I: NRK. Henta fra https://www.nrk.no/trondelag/xl/stanislav-petrov_-mannen-som-redda-verden-fra-atombombe-og-krig-1.15875518
- NTB. (2022). Milliarder kan dø av sult etter atomkrig. Henta fra <https://forskning.no/atombombe-krig-og-fred-mat/milliarder-kan-do-av-sult-etter-atomkrig/2065485>
- Lange, Halvard M. (1966). Norges vei til NATO. Oslo: Pax (s. 32)
- Børresen, Jacob: Småstatens sikkerhets- og forsvarspolitikk i en ny tid. I: Aslak Storaker (red.): Sikkerhetspolitiske veivalg. (2016). Oslo: Progressivt forlag.
- Saxi, Håkon Lunde. (2021). Sikkerhetspolitikk, kultur eller økonomi? Konkurrerende forklaringer på omstillingen av Forsvaret etter den kalde krigen. Henta fra <https://tidsskriftet-ip.no/index.php/intpol/article/view/3102>
- Kristoffersen, Tor Kjetil. (2015). USA skulle slippe atombomber over Finnmark. Henta fra <https://www.nordlys.no/usa-skulle-slippe-atombomber-over-finnmark/s/5-34-81228>

Nato og partibygging

Av Anders Ekeland, SV-medlem

Putins angrep på Ukraina har stilt spørsmålet, ikke bare om våpenhjelp, men også om Nato, skarpt på den norske venstresiden. Nato-tilhengerne i SV, som var på offensiven i Solheim-Halvorsen epoken (1987-2011), men som hadde «ligget lavt» i ti år under Lysbakken&Co, våknet til live og ville ha uravstemning. Noen tidligere Nato og EU motstandere som Vegard Bye tok til orde for at SV nå måtte si ja til både Nato og EU medlemskap (Klassekampen 11.5.2022). Årsmøtet i Oslo SV gikk inn for en bred debatt i partiet om Nato, men forslag om å endre SVs syn på Nato, ble nedstemt¹. Framtredende SVere som Lysbakken og Kaski ville «foreløpig» ikke svare på hva de mener om Nato. I en sms til VG den 12. mars skrev Lysbakken at «Vårt alternativ til Nato er en nordisk forsvarsallianse, og vi vil ikke foreslå utmelding av Nato i en situasjon hvor alternativet er å stå alene». Jeg trodde og håpet at Rødt da ville kjenne sin besøkestid å gå ut med en god begrunnelse for hvorfor

alle systemkritikere må være for at Norge skal melde seg ut av Nato nå, hvis det skulle bli aktuelt, men den gang ei. Det som kom – ikke bare fra toppledelsen i Rødt, men fra Landsstyret – var akkurat det samme standpunkt som Lysbakken inntok. Landsstyret i Rødt vedtok:

«Samtidig som vi er prinsipielt mot Nato som imperialistisk allianse dominert av USA, ville det vært sikkerhetspolitisk uansvarlig å gå inn for at Norge, med et nedbygd nasjonalt forsvar, skulle stå alene i morgen. Vi kan ikke legge landet forsvarsløst for den første og beste stormakt som ønsker å ta kontroll over våre ressurser med makt. En utmeldelse vil kreve en folkelig, demokratisk forankring. Vi må gjenoppbygge Norges nasjonale forsvarsevne for å sikre vår selvstendighet, og vi vil jobbe for en nordisk

forsvarsallianse som gjør oss i stand til å hevde vår suverenitet.»

Hvis Rødt og SV ved en veldig brå vending i verdenssituasjonen skulle få oppslutning for å melde Norge ut av Nato – er det da slik at første og beste stormakt, kunne ta kontroll over våre ressurser med makt? Hvilken stormakt er det som tør å okkupere Norge? Er det USA, er det Storbritannia, er det Russland? Ville vanlig folk i disse landene godta en militær okkupasjon av Norge? Ville borgerskapet i disse landene klare å finne et tilstrekkelig godt påskudd for det? I Rødt og SVs forestillingsverden er vanlige folks fredsvilje/krigsmotstand ikke noen viktig faktor, derfor blir slike spørsmål ikke en gang stilt. De er ikke innenfor den analytiske horisonten. Dette er et eksempel på en ekstremt «geopolitisk», praktisk talt klasseløs analyse av spørsmålet om krig og fred.

«I hele etterkrigstida ville en nordisk forsvarsallianse bare vært et mini-Nato, spesielt hvis man er av den oppfatning at det var Sovjet og nå er Putins Russland som var farlig for Norge/Norden.»

Russlands president Vladimir Putin

Jeg har i alle år vært skeptisk til å peke på en nordisk forsvarsallianse som et alternativ til Nato. I hele etterkrigstida ville en nordisk forsvarsallianse bare vært et mini-Nato, spesielt hvis man er av den oppfatning at det var Sovjet og nå er Putins Russland som var farlig for Norge/Norden. For mot verdens nest største militærmakt, så er det bare USA/Nato som har militære ressurser som kan hamle opp med den russiske militærmakten. Det har krigen i Ukraina vist oss hinsides enhver tvil.

Etter min mening var Sovjet etter Stalins maktovertakelse en aggressiv, stor-russisk, men bare regional stormakt. Hverken Stalin med etterfølgere eller nå Putin ser på Norge som innenfor sin interessesfære, omfattet av sin «Monroe-doktrine». Det at Sovjets stormaktsinteresser ble dominerende i Komintern, førte til en stripe av politiske katastrofer for arbeiderbevegelsen, Hitlers maktovertakelse, sviket mot den spanske republikken, nedleggelse av den anti-fascistiske kampen i to år som følge av Molotov-Ribbentrop paktens ... Denne paktens førte også til okkupasjonen av de baltiske landene, delingen av Polen med Hitler. Så delte Stalin Europa med Churchill på Jalta i 1944. Det var enda en skandaløs imperialistisk avtale. Til tross for dette, så var ikke Sovjet i sin tid eller nå

Putins Russland noen trussel mot Norge. Ikke fordi herskerne i Kreml manglet eller mangler vilje til ekspansjon, men fordi det ville være politisk umulig. Ville det russiske folk støtte en krig mot Norge/Norden? Hvis vi mot alle formodninger skulle bli angrepet ville ikke folk i mange land støtte oss? Både politisk og militært? Trengte vi da NATO? Ukraina har fått mye våpenhjelp uten å være Nato-medlem, fordi folk i Nato-landene krever det.

En regjering som har støtte blant folk til å melde Norge ut av Nato vil etter alle solemerker ha mye støtte blant arbeidsfolk verden over. Den ville ha underskrevet forbudet mot atomvåpen, gitt full støtte til det palestinske folk, til den kurdiske nasjonale bevegelsen, beklaget at Norge bombet Libya, har krigen i Afghanistan osv. Kort sagt ført en progressiv anti-kapitalistisk politikk hjemme og en anti-imperialistisk utenrikspolitikk. Ville vi da «stått alene»? Ville bolsjevikene ha klart å motstå de hvite i allianse med alle Europas imperialistmakter hvis de hadde «stått alene»? Nepp, hadde det ikke vært for støtten de hadde blant store deler av arbeiderklassen verden over, så hadde de blitt knust.

Det er når spørsmålet om krig og fred blir «geopolitisk», dvs. løserevet fra klasseinteresser, fra internasjonal solidaritet at

«For systemkritikere i Rødt og SV har krigen i Ukraina vært en vekker på mange måter.»

kritisk, anti-imperialistisk tenkning opphører og man går inn på en banehalvdel der konvensjonell, borgerlig sikkerhetspolitisk snusfornuft råder – og da er svaret alltid ja til Nato. Hva skal man med et mini-Nato av borgerlige småstater når man kan ha Nato? Det eneste effektive vernet mot Putin?

Hva kan føre til at utmelding av Nato blir en reell mulighet? Det er bare hvis venstresida, Rødt, SV og MDG vinner enda mer oppslutning nasjonalt som de tre partiene har i Oslo, dvs. 30%, la oss si over 45%. Hvis vi skulle nærme oss en slik situasjon nasjonalt, ville det sjølsagt skje mye. Veldig sannsynlig at vi får en regjering av Høyre og Ap, slik at et AP på snaue 20% ikke er avhengig av en radikal blokk med 45%. Hvis Rødt og SV noen gang får 35% til sammen, er ikke da innblanding – også militær fra USA mer sannsynlig enn fra Putin? Det er altså når vi er i nærheten av å kunne få oppslutning om sosialisme, om å melde Norge ut av Nato at Nato-medlemskapet blir problematisk, ved at vi har Nato basert på norsk jord utenfor demokratisk kontroll. Vi kan ikke nøytralisere dem uten å «erklære krig» - noe som vil bli utnyttet for alt det er verdt og vel så det av – enten det nå er en Trump-klon eller en Clinton-klon som er president.

For systemkritikere i Rødt og SV har kri-

Natos militærkomite

gen i Ukraina vært en vekker på mange måter. For SV er det partidemokrati og sikkerhetspolitisk analyse som er de viktigste. Etter min mening var reaksjonen fra Nato-motstanderne i SV på kravet om uravstemning passivt og konservativt. Et slikt krav burde ha blitt møtt med «ja!, la oss ta den debatten». Da kunne man stilt krav om debattheft, om møter i alle SV-lag på alle nivåer med en innleder for og en innleder mot. Begge deler ville være politisk-organisatoriske innovasjoner i SV. I boka «Nærmere» (1999) skrev Erik Solheim at SV er i dag i praksis en fan-klubb for Kristin Halvorsen, at dagens partier er i praksis stiftelser (a la Greenpeace), at all politisk debatt «foregår i mediene». Vil-kårene for debatt er blitt litt bedre under Lysbakken&Co, men det er langt igjen til et virkelig debatterende og dermed skolerende parti, dvs. et demokratisk parti. I nominasjonene til verv i partiet har det uten unntak bare brukt apolitiske argumenter, dvs. hvor man kommer fra, jobb/

vervefaring, kjønn, alder – alt annet enn politiske standpunkter. Sjølsagt er det «noe alle veit» at politiske standpunkter er viktige, men de kan hverken nevnes eller diskuteres. Det fører til at ledende organer i partiet er lite representative. Et valg av delegater hvor et for SV så grunnleggende spørsmål som ja/nei til Nato – hvor et politisk spørsmål - var avgjørende for hvem som ble valgt som landsmøtedelegat, ville være en veldig nyttig kontrast til den tradisjonelle apolitiske praksisen. Det ville peke mot en ny og mer demokratisk praksis.

Vi har smertelig lært at sosialisme er demokrati, eller så er det ikke sosialisme. Like viktig er det å slå fast at et systemkritisk, sosialistisk parti er et intenst debatterende/skolerende parti, hvor meninger brytes og ulike syn kommer til orde på lik linje, slik bolsjevikpartiet var i sine beste år. Det er en stalinistisk myte at bolsjevikene var en enhetlig og sentralistisk frak-

sjon, senere parti. Tvert imot, det var fullt av plattformer, tendenser og fraksjoner helt til fraksjoner ble forbudt i 1921. Det var en logisk følge av forbudet mot andre partier, et forbud som var begynnelsen på slutten for en progressiv utvikling i Sovjet.

Når det gjelder den sikkerhetspolitiske analysen, så har i nyere tid både Talibans seier over USA og Ukrainas nå framgangsrike motoffensiv vist at motstandskraft er en kombinasjon av motstandsvilje og motstandsmuligheter. Desto bedre man er militært utrustet, jo større er den objektive, materielle, militære muligheten for å påføre Putin militære nederlag. Desto større blir motstandsviljen.

Da jeg møtte i SVs landsstyre i årene 2017-2021 var langtidspanen for forsvaret på dagsordenen. Det var tre strømninger i landsstyret. Et lite mindretall av prinsipielle pasifister som dessverre aldri formulerte en pasifistisk forsvarspolitik. Et tilsvarende mindretall – som jeg tilhørte – som gikk inn for et defensivt, politisk orientert (gerilja)forsvar og flertallet som ville ha et sterkt, konvensjonelt forsvar, bare mindre rettet mot «out of area» operasjoner. Min linje var at hva slags politikk Norge fører – på alle områder i fredstid - er en viktig del av forsvaret av Norge fordi den politiske sympatien vi har hos vanlig folk verden over er ekstremt viktig for å gjøre et angrep så politisk umulig og avgjørende for å få materiell og militær støtte hvis Norge skulle bli invadert.

La meg også nevne et eksempel knyttet til sikkerhetspolitikk i snever/konvensjonell

Leder i Rødt, Bjørnar Moxnes

forstand. Jeg mener at alle systemkritiske partier bør stille som ufravikelig krav for å delta i en regjering at den undertegner forbudet mot atomvåpen. Saken er jo at det er minst 80 prosent oppslutning om Nato i Norge, men det er også 80% oppslutning om at Norge skal signere atomvåpenforbudet. Det er slike motsetninger i folks bevissthet som vi må utnytte for å øke motstanden mot Nato. På landsmøtet i 2017, etter press fra grunnplanet i SV, ble signatur på atomvåpenforbudet et av SVs ufravikelige krav for å delta i regjering. Jeg tok også til orde for at SV burde reise krav om at Tyrkia skulle ut av Nato, og hvis andre land i alliansen utvikler seg i veldig autoritær/fascistisk retning bør et slikt krav gjelde flere land. Poenget er at det er helt «fjernt» å stille spørsmålet som om vi kunne forlate Nato i morgen, og så bli stående forsvarsløse alene. Det spørsmålet om Nato handler om er om SV og Rødt skal arbeidet aktivt for å endre folks syn på Nato, om vi skal stille ufravikelig krav om signatur av atomvåpenforbud, lage en kampanje for Tyrkia ut av Nato i tillegg til å kjempe mot amerikanske baser. Det er om man skal drive denne aktive anti-Nato aktiviteten spørsmålet om vårt standpunkt til NATO handler om. Ikke det helt oppkonstruerte spørsmålet om hvor alene vi ville stå, hvor stor forsvarsevne vi ville ha hvis Gud den allmektige meldte Norge ut av Nato i morgen.

Så like som Rødt og SV nå er blitt, på et så avgjørende spørsmål som Nato, er det ingen grunn til ikke å slå sammen de to partiene. Det ville vise vanlig folk at vi vil bli et alternativ til AP og SP, at vi ikke

«Så like som Rødt og SV nå er blitt, på et så avgjørende spørsmål som Nato, er det ingen grunn til ikke å slå sammen de to partiene.»

bare vil være en «vaktbikkje» til evig tid, men en «maktbikkje». For de systemkritiske kreftene vil en slik samling oppheve den splittelsen mellom stalinistiske og ikke-stalinistiske systemkritikere som skjedde i 1969. Det er på høy tid siden maoismen og stalinismen ikke lenger er en viktig strømning i Rødt.

Hvis SV skulle bli et klart ja-til-Nato parti på landsmøtet til våren, ville det bety slutten på dagens SV. For dem som sier ja til Nato og EU er det politisk rasjonelt å gå inn å styrke venstrefløyen i AP, fordi nei til EU og Nato har hele tiden vært en helt

sentral del av SVs eksistensberettigelse. For Nato- og EU-motstanderne ville en overgang til Rødt være rasjonelt – og fortsette kampen for en aktiv Nato-motstand i Rødt. Mest sannsynlig er det at dagens pragmatiske tja-standpunkt får flertall i begge partier – og da er samling helt klart det mest rasjonelle. Vi må samle kreftene for å fremme en fundamental, systemkritisk Nato-motstand.

SVs leder Audun Lysbakken, her med Liv Signe Navarsete og Jens Stoltenberg

NATO er årsaken til krigen i Ukraina

Russlands invasjon i Ukraina 24. februar i år utløste et skred av kald-krigs-preget hat mot Russland, og tilsvarende støtte til og begeistring for motpolen NATO. Verken i SV eller ellers på venstresida har det vært mange som vil gjenta det som fram til 2009 var ordlyden i SVs arbeidsprogram: «NATO styrker de militære og politiske båndene til USA, som i dag er den største trusselen mot verdensfreden». Men er det noe i dagens situasjon som faktisk tilsier at formuleringa ikke lengre er dekkende? Nei, tvert imot. I det følgende skal jeg forklare hvorfor det er NATOs framgangsmåte etter avslutninga av den kalde krigen som er hovedårsaken også til den pågående krigen i Ukraina.

Av Torgeir Salih Holgersen

Whataboutisme?

La det være klart: Russlands angrep på Ukraina 24. februar og den etterfølgende krigen er et entydig brudd på FN-pakten. Dette var imidlertid langt fra første gangen FN-pakten ble brutt etter avslutninga av den kalde krigen. De fleste er enige i at det er relevant for forståelsen av den pågående konflikten at Russlands krenkelse av Ukrainas suverenitet begynte i 2014, med anneksjonen av Krim og de facto støtte til de prorussiske «folkerepublikkene» Donetsk og Lugansk, samt at Russland også gjennomførte en folkerettsstridig krig mot Georgia, til støtte for utbryterrepublikkene Abkhasia og Sør-Ossetia i 2008. Det å snakke om den folkerettsstridige NATO-krigen mot Jugoslavia i 1999, eller den like folkerettsstridige bombekrigen mot Libya i 2011, USA med alliertes folkerettsstridige invasjon av Irak i 2003 eller den pågående folkerettsstridige amerikanske og tyrkiske okkupasjonen av hver sine områder i Syria, blir derimot gjennomgående avvist som «whataboutisme» i den vestlige diskursen.

Når sentrale NATO-ledere offentlig har erklært at målet med å væpne Ukraina er å svekke Russland¹, kan det imidlertid ikke være noen tvil om at NATO er part i konflikten. Ingen krig kan forstås utelukkende ved å se på motivene og handlingene til den ene av partene. Det å ensidig se på Russlands handlinger, og avvise alt NATO og NATO-land tidligere har gjort som «whataboutisme», kan nok skape slagkraftig krigsretorikk, men det blir et umulig utgangspunkt for den som ønsker å gjøre en nøktern analyse av årsakene til krigen.

Imperialistisk rivalisering – ikke «kolonikrig»

Etter Sovjetunionens oppløsning og en hemningsløs Vesten-støttet privatiseringspolitikk på 1990-tallet, har Russland fått etablert en form for kapitalistisk økonomi dominert av noen ganske få styrtrike tidligere partibyråkrater, omtalt som oligarkene. Oligarkene frykter med rette at fallende levekår som følge av økonomisk stagnasjon kan skape grobunn for opprør mot de enorme klasseforskjellene, og uten kontroll over tilstrekkelige ressurser og muligheter for å drive handel på

gunstige vilkår vil russisk økonomi kunne stagnere. Av den grunn søker den russiske staten makt og innflytelse over andre stater, både i sitt eget nærområde og utover i verden. Russland er slik sett utvilsomt en imperialistmakt, i likhet med alle andre kapitalistiske stormakter.

I kraft av sin geografiske størrelse og militære styrke arvet fra Sovjetunionen, er Russland en stormakt som ikke uten videre kan antas å ville la seg underordne USA, i motsetning til de statene som inngår i NATO. Sammen med Kina og Iran har Russland derfor helt siden 1990-tallet vært utpekt som USAs, og dermed NATOs, strategiske hovedutfordrer².

De som avviser at NATO er årsak til krigen, hevder at Russland heller enn å kunne beskrives som en moderne kapitalistisk imperialistmakt som søker å utfordre USAs og Vestens hegemoni, mer er å regne som en gammeldags kolonimakt. Krigen i Ukraina beskrives av disse som «en kolonikrig», hvor Russlands mål hevdes her å skulle være enten å bringe alle områder med russisktalende flertall tilbake til Russland, eller også ta over og russifisere

«Russlands angrep på Ukraina 24. februar og den etterfølgende krigen er et entydig brudd på FN-pakten»

Jens Stoltenberg hilser på soldater på en NATO-base i Tyskland. Foto fra NATO.

hele Ukraina, inkludert hovedstaden Kyiv, som var hovedstaden i Rus-riket som både russiske og ukrainske nasjonalbyggingssprosjekter ser som sitt arnested³.

Det finnes høyre-radikale nasjonalistiske krefter i Russland som faktisk drømmer om territoriell ekspansjon av Russland for å forene alle områder som historisk lå under det russiske imperiet eller Sovjetunionen, og som dermed har vært preget av russisk kultur og språk. Det er imidlertid ikke noe som tyder på at dette har vært eller er den russiske statens politikk under Vladimir Putin.

Det største sammenhengende området med russisktalende flertall utenfor Russland befinner seg ikke i Ukraina, men nord i Kasakhstan. Områdets geografiske plassering gjør at det er lite eller ingenting noen kunne gjort for å hjelpe Kasakhstan om Russland hadde gått til krig for å annektere disse områdene. Kasakhstan besitter også flere og enda mer verdifulle naturressurser enn det Ukraina gjør. Blant annet er Kasakhstan verdens suverent største produsent av uran, drivstoffet i all kjernekraft, med hele 46 prosent av verdensproduksjonen⁴. Russland har de siste to tiårene arbeidet for å bygge stadig tettere økonomisk og politisk samarbeid med både Kasakhstan og andre tidligere sovjetrepublikker, men det har aldri blitt diskutert anneksjon.

«Ingen krig kan forstås utelukkende ved å se på motivene og handlingene til den ene av partene»

Fram til provestlige partier med NATO-medlemskap på programmet grep makta i Ukraina i 2014, var det også økonomisk og politisk samarbeid, ikke diskusjon om Krim status eller andre eventuelle grenseendringer, som preget forholdet mellom Russland og Ukraina. Krim har en spesiell status, både som hovedbase for den russiske flåten, og med en autonom status fra før, som forklarer hvorfor akkurat dette området ble formelt løst og deretter annektert i 2014. De selverklarte «folkereplikkene» i Donetsk og Lugansk, ble derimot ikke anerkjent av Russland før rett før invasjonen i år. Det som var Russlands strategi her var ikke i utgangspunktet å annektere disse, men heller å sikre dem autonomi innenfor Ukraina, noe som også ble oppnådd ved Minsk II-avtalen. Gjennom å beholde Donbassregionen i Ukraina, men med autonomi, ville Russland sikre seg innflytelse over hele den ukrainske staten. Av samme grunn fant USA etter hvert ut at Minsk II var en dårlig avtale⁵, noe som har gjort at avtalen aldri har blitt implementert av den pro-

vestlige regjeringa i Kyiv.

Nedbryting av FN-pakten

Russland hevder å være tvunget til å gå til en «spesialoperasjon» for å hindre et pågående folkemord fra den ukrainske nasjonalistiske regjeringa i Kyiv mot den russisktalende befolkninga sør og øst i Ukraina. Denne retorikken er en nesten ordrett kopi av retorikken NATO brukte for å legitimere bombekrigen mot Jugoslavia i 1999. Det var angivelig en «humanitær operasjon» for å forhindre et folkemord mot det albanske flertallet i Kosovo.

Vi kan spekulere i om Russland har kopiert NATOs retorikk om et angivelig folkemord fordi den viste seg å være effektiv overfor egen opinion, eller om det heller er mer subtilt forsøk på å vise Vesten et speilbilde av sin egen propaganda. Uansett hva som var tanken, kan vi beklagelig nok se at effekten utelukkende har vært knyttet til førstnevnte. Den jevne russer har i stor grad slukt propagandaen om en livsnødvendig «spesialaksjon» for å redde de russisktalende i Donbass mot Folke-

mord, mens svært få i Vesten har forstått at det vi korrekt nok ser som russisk løgn-propaganda, er et nesten helt nøyaktig speilbilde av NATOs løgnpropaganda for en krig for 23 år siden.

Flertallet i Norge og andre NATO-land tror fortsatt på fortellinga om den «humanitære operasjonen». Realiteten er imidlertid at NATO i 1999 var involvert i to konflikter parallelt, hvor en separatistisk gerilja med base i en etnisk minoritetsbefolkning som utgjør flertallet i en bestemt del av landet kjempet mot en statsmakt som brukte militærmakt for å slå dette opprøret ned. NATO-landet Tyrkia fikk både våpen og politisk støtte fra resten av NATO til sin kamp mot den kurdisk-separatistiske PKK-geriljaen. I Kosovo var NATO-lands etterretningstjenester derimot aktive i å hjelpe den albansk-separatistiske UCK-geriljaen med våpen og trening fra før konflikten ble trappet kraftig opp på slutten av 1990-tallet⁶.

Det samlede antallet drepte albanske sivile og UCK-soldater anslås å ha vært mellom 1500-2000⁷ for bombekrigen ble igangsatt, mens 35 000 mennesker, i hovedsak kurdiske sivile, var blitt drept i krigen mellom Tyrkia og PKK fram til 1999⁸. NATO var altså involvert som aktiv støttespiller for staten i den av de to konfliktenes hvor en statsmakt kjempet mot en separatistisk geriljabevegelse hvor flest sivile var blitt drept. Motsatt støttet NATO-land aktivt den separatistiske geriljaen, i forkant av å angivelig måtte gripe inn for å stanse

et «folkemord», i den av konfliktenes hvor langt færre sivile var blitt drept.

Løgnaktige påstander om folkemord ble også framsatt da NATO i 2011 bombet fram regimeendring Libya i 2011, i direkte strid med ordlyden i Sikkerhetsrådsresolusjonen som også har blitt forsøkt brukt til å legitimere luftkrigen. De fleste i Norge er klar over at retorikken som skulle legitimere den USA-ledede Irakinvasjonen i 2003 var bygd på oppkonstruerte løgner, men få er bevisst på at NATO-medlemmene USA og Tyrkia okkuperer hver sin sone i Syria *idag*, og enda færre kjenner til de nesten latterlige forsøkene på å legitimere dette folkerettslig.

Selv om selvtrettferdigheten lever så godt innad i NATO at svært mange reagerer med sjokk og vantro på at Russland gjør det som NATO og NATO-land har gjort flere ganger tidligere, ser resten av verden på dette med andre øyne. En analyse av hvordan resten av verden ville reagere, må åpenbart ha vært en del av vurderingene myndighetene i Russland gjorde før de valgte å sette i gang krigen. I den sammenhengen har den *svekkelsen av FN-paktens normgivende rolle* som NATOs tidligere ulovlige militæraksjoner har ført til, ganske åpenbart spilt en rolle i å forklare det vi nå ser: Ikke ett eneste land utenfor Vesten selv har sluttet seg til Vestens økonomiske sanksjoner mot Russland.

NATO-ekspansjon som trussel mot Russland

Mens påstandene om et ukrainsk folkemord på russisktalende i Ukraina fungerer bra som krigspropaganda for det russiske hjemmepublikummet, har den andre begrunnelsen Russland har brukt for å legitimere invasjonen mer med realitetene å gjøre. Russland hevder at NATOs stadige utvidelser etter den kalde krigen utgjør en sikkerhetstrussel, og at et eventuelt framtidig ukrainsk NATO-medlemskap ville utgjøre et så uakseptabelt høyt trusselnivå at Russland måtte slå til i forkant for å forhindre dette.

I NATO-kretser blir Russlands frykt for at NATO-utvidelser skulle kunne utgjøre en trussel mot Russland avvist som like grunnløst som påstandene om et angivelig folkemord på russisktalende i Ukraina. NATO er jo bare en forsvarsallianse, og i den grad medlemskap i NATO for stater som grenser til Russland er et problem for Russland, er det fordi NATO-medlemskapet gir disse statene en garanti mot å bli angrepet av Russland, hevdes det. Problemet med denne argumentasjonen, er at Jugoslavia 1999 og Libya 2011 forteller noe annet. Også NATOs offisielle strategiske konsept fra 1999, sier eksplisitt at NATO ikke lengre skal være begrenset til å være en forsvarsallianse basert på artikkel 5 i NATO-traktaten, som fastslår at et angrep på ett medlem skal ansees som et angrep på alle. Det nye konseptet sier at NATO også skal kunne intervenere militært utenfor eget område i såkalt «ikke-artikkel-5-krisehåndteringsoperasjoner», fortrinnsvis med, men om det er «nød-

«retorikken er en nesten ordrett kopi av retorikken NATO brukte for å legitimere bombekrigen mot Jugoslavia i 1999»

The West and its allies have joined forces to sanction Russia. Other countries have steered clear

(countries that have sanctioned Russian individuals and business entities, imposed travel restrictions, limited trade with Russia and/or targeted Russia's financial sector)

Sources: Peterson Institute for International Economics; EIU.

«Ikke ett eneste land utenfor Vesten selv har sluttet seg til Vestens økonomiske sanksjoner mot Russland»

Norsk jagerfly landet etter tokt i Libya under krigen i 2011. Foto fra NATO.

vendig», også uten FN-mandat⁹.

NATO vil åpenbart ikke kunne gå til noen direkte angrepskrig på Russland på samme måte som mot Jugoslavia og Libya, men det er på grunn av Russlands evne til å forsvare seg militært, inkludert atomvåpen, ikke fordi NATO ser seg bundet av noe folkerettslig prinsipp. Det finnes imidlertid flere andre måter et land kan bli angrepet på. En metode er skjult støtte til separatistiske opprørsgrupper, tilsvarende støtten som ble gitt til UCK mellom 1997 og 1999. Verken Vesten eller Russland har praktisert noe prinsipielt standpunkt til om regioner dominert av andre etnisiteter enn hovedetnisiteten i et land, kan regnes som nasjoner med rett til selvbestemmelse og eventuell løsrivelse. Både i Kosovo og Sør-Sudan støttet Vesten aktivt kampen for løsrivelse. I Tsjetsjenia fikk separatistene neppe direkte materiell støtte fra Vesten på 1990-tallet, men den politiske støtten var uttalt fra mange ledende politikere i NATO-land¹⁰. I etterkant av 24. februar har toneangivende kommentatorer også tatt til orde for at Vestens mål må være å splitte opp selve den russiske føderasjonen¹¹.

På motsatt side har NATO som nevnt aktivt støttet Tyrkias kamp mot kurdisk separatisme i Tyrkia, samtidig som USA, til tyrkiske protester, har alliert seg med PKKs syriske avlegger i dannelsen av en kurdiskdominert protostat i de delene av Syria som ligger øst for Eufrat. Samtidig står NATO-landene steilt på prinsippet om ethvert lands territoriale integritet

i møte med prorussisk separatisme på Krim og i Donbass, og er tilsvarende helt avvisende til abkhasiske og sørossetiske ønsker om uavhengighet fra Georgia. Når NATO hemingsløst benytter seg av diametralt motsatte prinsipper ad hoc for å fremme egne geopolitiske i ulike konfliktsoner, styrker det framstillinga av NATO som en aggressiv militærallianse som er farlig for ethvert ikke-medlem som NATO har definert som en rival. Det at Russland har en tilsvarende hyklersk og inkonsekvent holdning til etnisk separatisme, er ikke noe forsvar for et NATO som hevder seg å stå på et annet moralpolitisk nivå enn Russland. Tvert imot styrker det analysen av at NATOs opptreden driver andre stormakter, som Russland, til å opptre like kynisk og prinsippløst som NATO, for å kunne forsvare seg mot NATO.

Georgias og Ukrainas betydning

Selv om Russland alltid har protestert verbalt, har ikke landet gjort noen aktive tiltak for å hindre at de tidligere Warszawapaktlandene som ikke var del av Sovjetunionen har blitt NATO-medlemmer, og heller ikke de baltiske tidligere sovjetrepublikkenes opptak i NATO ble møtt med direkte motstand. En del av forklaringa på dette, er ganske enkelt at Russland sto svakt på 1990-tallet, under fylken Boris Jeltsin, som nettopp av den grunn fikk aktiv vestlig støtte til å fuske seg til seier ved presidentvalget i 1996¹². Samtidig har frykten for NATO økt utover på 2000-tallet, ettersom det ble klart at bombekrigen mot Jugoslavia ikke var noe unntak, men heller starten på et adferdsmønster fra

NATOs side. Viktigere er det imidlertid at NATO-medlemskap for Georgia og Ukraina strategisk er en mye større trussel for Russland enn det polsk, rumensk, baltisk, eller svensk og finsk, NATO-medlemskap er.

Svartehavet har helt siden 1700-tallet vært hovedtransportruta for russisk handel både med Europa, Vest-Asia og Afrika. Ukraina og Georgia ligger begge ved Svartehavet, og med Tyrkia, Bulgaria og Romania som NATO-medlemmer fra før, ville Svartehavet reelt være et NATO-hav, med Russland inneklemt i et lite hjørne i Nordøst. Samtidig er det også i Nord-Kaukasus, mellom Svartehavet og det kaspiske hav, at den russiske føderasjonen består av et lappeteppes av ulike etnisiteter, og hvor det historisk har vært grobunn for kraftfulle nasjonalistiske eller islamistiske separatistiske bevegelser. Spesielt med et mulig georgisk NATO-medlemskap ville Russland ligget sårbart til for forsøk på å oppildne og gi materiell støtte til separatister på motsatt side av fjellkjeden.

En tredje faktor som gjør Ukraina annerledes, er måten Vesten skaffet seg en NATO-vennlig alliert i landet. I andre østeuropeiske land, inkludert i Baltikum, var det et velkjent faktum, som også Russland forholdt seg til, at folkeflertallet av historiske årsaker har vært og er sterkt antirussisk. Slik var det ikke i Ukraina. Selv om det helt siden uavhengigheten har eksistert en sterkt antirussisk nasjonalistisk stemning vest i landet, har de østlige og sørlige delene, spesielt Krim og Don-

Russiske soldater i Ukraina. Foto av manhhai på Flickr.

bass, vært tilsvarende prorussisk, mens de sentrale delene av landet også politisk har vært i en mellomposisjon. Ved valgene har det vekslet mellom flertall for prorussiske og provestlige presidenter og partier, og mens de økonomiske fordelene ved EU-tilknytning appellerte til brede grupper i Ukraina, var det før 2014 aldri noe flertall på meningsmålingene for NATO-medlemskap.

Det at vestlige politiske ledere så aktivt og direkte gikk ut med støtte til demonstranter som også brukte slagvåpen og molotovcocktails mot politiet i 2013, og aktivt støttet opp om demonstranternes storming av regjeringskontorene i 2014, viste at Vesten ikke ville sky noe middel for å gjøre Ukraina til en alliert. Selv om det bare er et lite mindretall av ukrainerne som aktivt støtter høyreekstreme posisjoner, og landet i dag har en jødisk president, har det faktum at Vesten, med spredte unntak¹³, bevisst har valgt å lukke øynene for at åpent nazistiske militser har fått lov til å operere innenfor landets væpnede styrker, og kunne skryte av samarbeid med etterretningstjenestene, også sendt signalet om at bare rå makt vil kunne stanse videre NATO-ekspansjon.

Hvorfor kom angrepet i år?

Frykten for den typen reaksjon som vi nå har sett fra Russland ville bli resultatet, bidro til at både Obama og Trump var noe tilbakeholdne med å aktivt væpne Ukraina til et nivå hvor de ukrainske styrkene ville kunne bli sterke nok til å

søke en militær løsning på konflikten med opprørsrepublikkene i Donbass, og også eventuelt gjenerobre Krim. Etter at Biden ble president, ble imidlertid alle begrensninger fjernet. Det la grunnlaget for at Ukraina kunne vedta en ny og offensiv strategi for å gjenerobre Donbass og Krim i 2021¹⁴. Ordlyden i det som ble framlagt på twitter av utenriksminister Dmytro Kuleba 11. mars 2021 er kort og kryptisk, men det sentrale er at verken forhandlinger med Russland eller iverksetting av Minsk II-avtalen som skulle gi autonomi for regionene Donetsk og Lugansk, nevnes¹⁵. Ordbruken samsvarer i stedet med strategien som ble utarbeidet av seniorforsker Pavlo Hai-Nyzhnyuk ved Ukrainas nasjonale vitenskapsakademi i 2020. Strategien Hai-Nyzhnyuk anbefaler, innebærer å gå eksplisitt bort fra Minsk II-avtalen og tvert imot avvise enhver form for kulturell eller administrativ autonomi for Donbassregionene, og også oppheve den autonome statusen Krim hadde innenfor Ukraina før 2014. For å oppnå dette anbefales full konfrontasjon med Russland basert på militær opprustning og å presse fram en konfrontasjon med Russland basert på å strupe tilgangen til vann og strøm til Krim. Rapporten forutser at en konsekvens av denne strategien trolig vil kunne bli «beginning of a new stage of Russian aggression».

Det at vanntilgangen til Krim holdes tilbake er i seg selv ikke noe nytt, men har vært ukrainsk politikk siden annekasjonen i 2014. Den første indikatoren på hva den

nye strategien kunne komme til å innebære ut over dette kom i oktober 2021, da ukrainske styrker erobret den lille landsbyen Staromaryevka ved hjelp av nyan-skaffede tyrkiske kampdroner¹⁶. Samme typen kampdroner spilte en hovedrolle da Aserbajdsjan gikk på offensiven og kastet armenske styrker ut av enklaven Nagorno Karabakh i 2020¹⁷.

Dette var det konkrete bakteppet da Russland presenterte NATO for et tilnærmet ultimatum i form av et forslag til ny sikkerhetsavtale i desember. Alle forslagene handlet om å unngå videre NATO-utvidelse og tilbaketrekning av styrker fra begge sider. Det eneste som omhandlet Ukraina, handlet om et tilbudet om framtidig NATO-medlemskap som ble gitt i 2008 måtte trekkes tilbake. Forslaget ble avvist av NATO som en «non-starter» i januar. I stedet startet altså krigen i februar.

Kilder:

1. <https://edition.cnn.com/2022/04/25/politics/biden-administration-russia-strategy/index.html>
2. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CRPT-106s rpt45/html/CRPT-106s rpt45.htm>
3. <https://www.tronderdebatt.no/antiimperialisme-for-darer-og-russlands-kolonikrig-i-ukraina/o/5-122-44374>
4. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/uranium-production-by-country>
5. <https://www.thenation.com/article/archive/how-senate-armed-services-committee-undermining-minsk-ii/>
6. <https://archive.globalpolicy.org/security/issues/kosovo1/ksv17.htm>
7. <https://www.hrw.org/reports/2001/kosovo/und-word-03.htm>
8. <http://peri.umass.edu/fileadmin/pdf/Turkey.pdf>
9. <https://www.brookings.edu/research/nato-the-un-and-the-use-of-force/>
10. <https://www.aftenposten.no/kultur/i/8qqz2/fengslende-bok-om-tragedien-i-tsjetjenia>
11. <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2022/05/russia-putin-colonization-ukraine-chchnya/639428/>
12. <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2107565,00.html>
13. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukraine-alert/ukraine-s-got-a-real-problem-with-far-right-violence-and-no-rt-didn-t-write-this-headline/>
14. <https://www.wsws.org/en/articles/2021/03/20/ukra-m20.html>
15. <https://twitter.com/DmytroKuleba/status/1370060199621431301>
16. <https://jam-news.net/staromaryevka-ukrainian-village-that-almost-started-a-war/>
17. <https://gagadget.com/en/153690-azerbaijan-uses-bayraktar-tb2-combat-drone-to-strike-armenian-army-in-nagorno-karabakh/>
18. https://www.nrk.no/urix/_kravene-fra-russland-er-ikke-realistiske-1.15777832
19. <https://abcnews.go.com/International/wireStory/nato-weighs-russias-security-offer-end-ukraine-standoff-82134155>

Intervju med russiske kommunistar

Krisa i Ukrania og den påfølgande klappjakta på dissidentar gjer det vanskeleg å samtale med russarar på venstresida. Den tyskbaserte podkasten 99 ZU EINS har tatt kontakt med ei marxistisk skrivegruppe som, av omsyn til tryggleiken til dei involverte, er anonymiserte i det kommande. I dette intervjuet diskuterer dei situasjonen for den russiske venstresida, og dei legg fram sin analyse av konflikten. Denne attgjevinga er lettare redigert for klårsynet si skuld.

Fortell oss om den historiske utviklinga til kommunistrørsla i Russland sidan Sovjetunionen vart oppløyst. Kva er tilstanden? Kor vil de, utan å avsløre kven dykk er, plassere dykkar på aksa til den russiske venstresida?

Som i alle andre tidlegare Sovjet-land eksisterer kommunistrørsla i Russland på studiegruppe-nivå. Vi har ingen genuine kommunistparti i landet vårt no, og slik har det vore sidan *Sovjetunionens kommunistiske parti* (CPSU) braut saman. Etter at CPSU opphøyrt, var det berre eit tomt skal att, *Den russiske føderasjons kommunistparti* (CPRF). Dei siste tredve åra har CPRF fullstendig skjemt seg sjølv ut ved å tene som «venstre»-handa til det herskande regimet.

Men sjølv om kommunistpartiet opphøyrt, forsvann ikkje kravet om rettferd. Kravet om rettferd tar mange merkelege

og schizofrene formar; frå raude patriotiske posørar og Nasjonalbolsjevikane til sosiale rørsler som «Tidas essens», «For ein ny sosialisme» og «Den nasjonale frigjøringsfronten». Også andre organisasjonar enn CPRF har oppstått i ruinane til CPSU, for eksempel det såkalla *Russlands kommunistiske arbeidarparti* (RCWP). Av alle etterfølgarane til CPSU er det truleg RCWP som har vore mest kritisk til styresmaktene etter Sovjet-tida.

På 1990- og 2000-talet leidde RCWP store streikar, men da den såkalla «stabile perioden» starta, vart det betrakteleg færre av desse. Heile orienteringa mot å organisere massane vart sanneleg svekt.

I tillegg til CPSU sine arvtakarar fanst det også mindre organisasjonar som oppstod under perestroikaen, som Det revolusjonære arbeidarpartiet (RWP). Grovt sett hadde dei fleste av desse ein aktivistisk appell. Dei delte ut løpesetlar på fabrikkar og gjentok praksisane frå førre hundreår. I hovudsak forsømte dei teoretisk og ideologisk arbeid. Men alt dette er levningar frå fortida, dette er skrømt som syner seg i forlatne hus, så å seie. Den verkelege utviklinga av kommunistiske idear og skoloringa av framtidige intellektuelle går føre seg i politiske klubbar og sirklar, eller gjennom sjølvstudium.

Ved inngangen til det førre tiåret innsåg folk at det var behov for marxistiske klub-

bar. Men sjølv her er det mykje usemje om praksisen. Mange les berre velkjente teoretikarar og studerer grunnleggande idear. Dei prøver ikkje å utvikle teorien. Berre nokre få grupper har ei medviten tilnærming til skoloringa og utviklar gjennomtenkte studieplanar. Vi kan kanskje namngje to til tre grupper i tillegg til oss sjølve. Til sjuande og sist ser vi på oss sjølve som eit intellektuelt tidsskrift.

Det finst inga sterk arbeidarrørsle i Russland akkurat no. Fagforeiningane er framleis urøynde. Sidan det ikkje finst objektive villkår for å agitere politisk blant massane, må vi arbeide med dei subjektive faktorane. Teorien kan hjelpe oss til å meisle ut god taktikk og strategi.

I Tyskland er det ikkje særleg kjent at det i Russland er eit kommunistparti, iallfall i namnet, som attpåil er i regjering. Kva synspunkt har de på dette partiet? Korleis skal vi forstå dette når Putins styre er velkjent antikommunistisk? (Kommunistpartiet sitter i parlamentet, men ikke i regjering, red. anm.)

Som du truleg har merka deg, har vi ikkje høge tankar om kommunistpartiet i parlamentet, altså CPRF. Jada, det er eit «kommunist»-parti i Russland, og det har mange tilhengarar. Medlemskapet i partiet stig faktisk for kvart år som går, men det er framleis eit borgarleg parti.

«CPRF yter berre verbal motstand mot Putins antikommunisme, og desse orda blir omsider til tyst eller målbore samtykke til herskarsklassen sin retorikk.»

Protest av CPRF foran Lenins Mausoleum i Moskva 2006 (Wikimedia Commons).

Misforstå meg ikkje: Vi skuldar ikkje alle medlemmane deira for liksæle og snylteri. Mange i partiet hjelper folk med å forsvare seg mot ulovlege oppkjøp, åtak på borgarrettar og sosiale rettar og så vidare. Stundom lukkast dei, men desse sigrane er alltid avgrensa og har ingenting å gjere med privateigedomen sine grunnleggjande problem. Privateigedomen vil dei ikkje diskutere i det heile. Dei unngår å tale offentleg om klassekamp. Når dei er krasse, omtalar dei handlingane til styresmaktene som "fiendtleg mot folket". Dei kan kanskje fortelje deg at einkvan oligarken er eit problem, men CPRF kjem aldri til å peike på at problemet er rotfesta i sjølve samfunnet som skapte oligarken. Når det er sagt, så er det somme unge kommunistar som ser på CPRF som ein reiskap for politisk aktivisme, som eit middel til å gjere motstand mot herskarklassens urettmessige framferd. Desse folka er likevel berre eit mindretal innan partiet. Storparten brukar partiet på ein borgarleg måte, for eksempel for å tene pengar. Den rikaste parlamentsmedlemen i 2021 var forresten ein representant for CPRF.

CPRF yter berre verbal motstand mot Putins antikommunisme, og desse orda blir omsider til tyst eller målbore samtykke til herskarsklassen sin retorikk.

Det faktumet at CPRF er representerte på høgste politiske nivå viser kor ambivalent ideologien til den russiske staten er. Staten er den legale arvtakaren til Sovjetunionen, og derfor fordømmer regjeringa den blodige fortida til bolsjevikstaten som borgarleg. Samtidig aktar regjeringa bragdene til sovjetfolket, særleg bragdene som den russiske økonomien nyt godt av i dag. Det er ikkje til styresmaktene sin fordel å kutte banda til kommunistarva, for da kan dei miste legitimitet hos både vanlege folk og det internasjonale samfunnet.

Vi kan til og med seie at om det fanst eit skikkeleg kommunistparti ved sida av CPRF, så kunne vi ha brukt denne politiske strukturen sporadisk som ein del av den politiske klassekampen. Men spørsmålet er meir ope no. På lengre sikt må vi sjølv sagt bygge ein sjølvstendig organisasjon. Det oppstod kontroversielle hendingar da CPRF prøvde å kanalisere store

protestar ved å overtyde folk om sitje stille i båten. Dette må vi ta i betraktning.

La oss tala om Russland generelt. Sjølv om det er umogleg å komme innom alt, ville det ha vore interessant å høyre kva perspektivet ditt er på det russiske samfunnet og regjeringa. I Tyskland er det eit allment utbreidd narrativ at Russland i det heile er eit oligarkisk diktatur, og at demokratiet berre er ein farse. Putin trer fram som ein hitleraktig fascist, ein sjukeleg sjølvopptatt homofob og rasist som gjer seg sjølv og venane sine rike medan folk elles lever under stadig meir utrygge forhold. Samtidig har ein nasjonalistisk ytre høgre-ideologi breidd om seg i samfunnet. Kor treffande er dette perspektivet? Kan denne vestlege vurderinga av Russland nyanserast?

Slike påstandar er rein demonisering. Og sidan fienden din kjem frå helvete, er alle ugjerningar mot han rettferdige. Dette er det same som vi har høyrte dei siste åra om Ukraina og Europa. Dei siste tiåra har dei russiske oligarkane freista å sikre makta si, den noverande regjeringa er berre eit

kompromiss mellom oligarkane og staten. Klassar skaper historie, ikkje personlegdomar. Når det er sagt, så har Putin blitt eit viktig symbol i Russland. Dei russiske oligarkane utvikla klassemidvit da dei fekk makt. Dette kompradorborgarskapet vil slå ned på alle fiendtlige forsøk på å omfordele eigedom, og dei vil verne seg sjølve frå konkurransen frå utanlandsk kapital. I fagforeiningane er det lite aktivitet, medan *big business* tener godt på låge skatter.

Det er ikkje tvil om at Russland skil seg frå USA og Europa i så måte. Landet har særdrag ved seg, både når det gjeld korleis offentlege og sivile institusjonar fungerer. Alle land har eigne særdrag og ein historisk samanheng. Russland har røynt sosialismens fall etter å ha bygd tidlege formar for sosialisme som utvikla seg i lagnadstunge omstende. Samfunnet vårt er resultatet av kollapsen til ein sosialistisk stat. Vi er ikkje Europa, som samla opp rikdommen sin i løpet av kolonitida. Vi er ikkje USA, som profiterte på to verdskrigar og nykolonialismen. Trass dette er samfunnet vårt framleis eit kapitalistisk samfunn.

Vestleg og russisk propaganda er ikkje særleg ulik. Frå Kreml talar dei også om menneskerettar og fridom, men dei forstår dette på ein annan måte. Styresmaktene sett lita si til konservative idear: Å verne om russisk kultur, språk og tradisjonell verdier. Dette er elitane sitt hovudargument, som trekkjer vekslar på verdiane til den gamle kontrarevolusjonære Kvitehæren. Elitane held fram med å tre dette nedover hovudet på russarar, og det fungerer faktisk.

CPRFs generalsekretær Gennady Zyuganov i 2022. (duma.gov.ru)

Podiet til den andre Sovjetkongress for den Nordre Region i 1918 (Wikimedia Commons).

«Apropos demokratiet er det mange i Europa som er stolte av at dei lever i eit "demokratisk samfunn". Men det sovjetiske samfunnet var, iallfall i visse historiske periodar, vesentleg meir demokratisk enn Europa er i dag.»

Vi kan sjølv sagt ikkje påstå at den russiske regjeringa berre appellerer til arva etter Kvitehæren. Men det er tydeleg at dei ser i denne retninga og ønsker å bruke den politiske krafta som ligg i tradisjonelle verdier. Europeisk toleranse har vorte ein busemann. Det blir håna og einsidig tolka som bløff og unaturleg. Det blir ideologisk avgjerande å konfrontere "den potensielle fienden". Russisk fjernsyn viser stundom fram homoseksuelle og innvandrarar som ein trussel, men Ukraina og USA blir oftare gjort til målskive.

Folk er vitne til dette teateret, og dei tar det ikkje nødvendigvis seriøst. I hovudsak blir ideologien skapt på ein måte som ikkje vedgår meinigmann, og opplegget syter berre for å halde ved like ein ideologisk basis staten treng for å fungere.

Sidan Den militære spesialoperasjonen (SMO) starta, har det politiske engasjementet til folket stige. Staten har også sett i verk eit krafttak for å slå ned på all kritikk. Dette demoraliserer folk, og hindrar dei i å uttrykke og organisere seg for å påverke situasjonen. Massane er ikkje organiserte

og forstår i liten grad kva som skjer. Under desse forholda er den politiske innvolvinga til folket i beste fall lite utvikla, og det er tvisamt at verken ytre venstre eller ytre høgre skal få stor støtte blant folk.

Apropos demokratiet er det mange i Europa som er stolte av at dei lever i eit "demokratisk samfunn". Men det sovjetiske samfunnet var, iallfall i visse historiske periodar, vesentleg meir demokratisk enn Europa er i dag. Dette var sant før sovjetdemokratiet gjekk i oppløysing.

Vi hevdar at det "demokratiske nivået" er ein dynamisk faktor. Det same gjeld for det som er tradisjonsbunde, og for toleranse overfor såkalla minoritetar. På 1920-talet var det fleirgifte i familiar i Sovjetunionen. Folk vart oppmoda til å avvise den gamle patriarkalske familien. Men dette var ikkje noko stabilt, og det vil det heller aldri vere. Korfor understreker vi dette? Fordi vi ikkje er så ulike kvarandre. Demokrati og autoritarisme, fridom og korrupsjon har ingenting å gjere med nasjonalitet. Likevel ser folk i Vesten på Russland som "ei anna verd" – ei verd av gale diktatorar, oligarkar og homofobar.

«Det er opplagt at dagens Russland viser kjenneteikna på imperialismen. Vi er vitne til skipinga av ei regional økonomisk blokk som det russiske borgarskapet dominerer.»

Vi vil kaste lys over ein stor løyndom: Det er fleire homofile i Russland enn du trur, sjølv blant dei med makt. Dei smykke seg berre ikkje med homoseksualiteten sin.

Heile ideen om at Russland er eit slags Mordor, er først og fremst hyklersk. Han splittar berre arbeidarar i forskjellige land.

Somme på venstresida hevdar at Russland ikkje er imperialistisk, og at berre det US-amerikanske hegemoniet er det. Argumentet handlar om at den russiske produktiviteten er låg, og at finanskapitalen ikkje er mektig nok til å møte Lenins definisjon av imperialismen. Kva er ditt syn på dette? Kva er imperialismen? Er det eit nyttig konsept for å forstå Russland?

Låg produktivitet og ein veik finanssektor, iallfall samanlikna med USA, betyr ikkje at Russland ikkje er imperialistisk. Hovudfaktorane er i hovudsakleg dei du allereie har nemnt. Kvantitative skilnader er vanleg i dagens kapitalisme, for ulik utvikling er eit av hvoudtrekka ved han. Russiske marxistar definerer anten Russland som eit land i kapitalismens periferi, eller som eit land med ein overgangøkonomi. Landet er sjeldsynt skildra som imperialistisk. Dei fleste analysane vart skrivne før 2015, og det er få oppdaterte analysar.

Når Russland verkeleg vart imperialistisk, er eit ope spørsmål. Var det tidlege 2000-talet ein milepæle? Eller skjedde det etter 2010? Dette er ikkje viktig no. Det er opplagt at dagens Russland viser kjenneteikna på imperialismen. Vi er vitne til skipinga av ei regional økonomisk blokk som det russiske borgarskapet dominerer. Den største banken i Russland, SBER, har alleie forma seg om til eit variert nettverk av foretak, inkludert nokre fabrikkar. Russiske firma hentar ut kapital frå Latin-Amerika og Afrika. Og så har vi den aggressive retorikken frå dei siste ti åra, forsøka på å gripe inn i indrepolitiske saker i naboland som Kasakhstan samt krava om landområde i den velkjente naborepublikken. Det finst ei rad grunnar til å rekne Russland som imperialistisk.

No finst det likevel ingen djuptpløyande analysar av den imperialistiske karakteren

Den russiske marxisten mener at Russland under Putin er imperialistisk. Putin i 2000 (Wikimedia Commons).

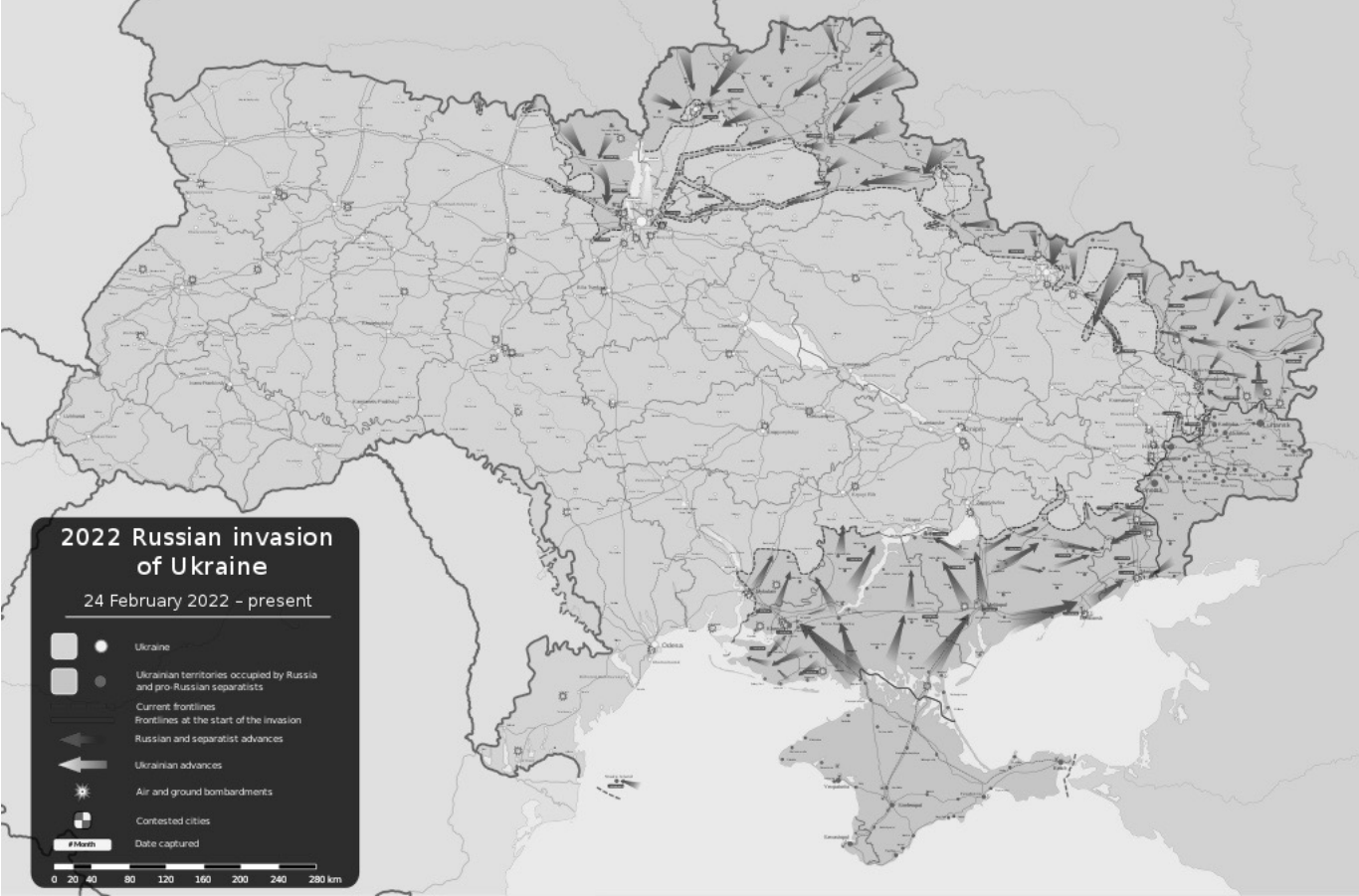
til den russiske økonomien, sett bort frå nokre marxistiske analysar på Verdsveven, som ikkje er akademiske. Desse har dukka opp dei siste fem åra. Eit storstilt studium av kva som er karakteren til den russiske kapitalismen og imperialismen har enda ikkje blitt utført.

La oss grave djupare i den ytre høgresida. Mange vestlege journalistar og kommentatorar overser eller nedtonar rolla som høgresida, hypernasjonalistar og fascistiske element spelar i Ukraina. Dei tyr ofte til kva-med-isme og peiker på ventelege fascistiske trekk ved Russland. Eit døme dei brukar er den fascistiske innverknaden til den paramilitære Wagner-gruppa. Kva for rolle spelar nasjonalisme og fascisme i Russland i dag? Har dette eit materielt

grunnlag?

Nasjonalismen er eit ibuande trekk ved ein kvar borgarleg stat. Han er eit produkt av den nasjonale økonomien. Facisme er ein ekstrem form for kapitalisme med mål om å fortrenge arbeidarrørsla. Sjølv om det er nokre teikn til ein gryande fascisme i Russland, er det overilt å karakterisere landet som verkeleg fascistisk.

Nasjonalistiske kjensler er utan tvil sterke i Russland. Desse kjenslene var slumrande før invasjonen av Krim og hendingane i Donbass, men trusselen om ein open militær konfrontasjon med NATO har gitt dei valdsam kraft. Regjeringas linje har dessverre stor støtte blant folket. Russarar flest nærar paternalistiske syn, dei drøy-

Den russiske invasjonen av Ukraina i april 2022. (Wikimedia Commons)

mer om at staten skal bli like mektig som Sovjetunionen eller Det russiske imperiet. Mange har eit eklektisk historiesyn og sett likskapsteikn mellom tsarimperiet og Sovjetunionen. Både statane blir haldne for å vere ein samanhengande einskap, Imperiet. Bragdene til Sovjetunionen blir aktivt utnytta av staten for å spreie ideen om “den russiske verda”, men det sosialistiske grunnlaget for staten blir ikkje nemnt.

I dag er høgreekstreme idear mest utbreidde blant paramilitære strukturar som leigesoldatmiljøet. Her finst folk som er villige til å drepe og dø for pengar medan dei forsvarer kapitalens interesser. Da er dei også mottakelege for å vere blindt lojal til kapitalen. Slike folk har lett for å ta til seg fascistiske idear, og dei forstår seg sjølve i samanheng med vikingkulturen sin krigarkultus.

Du var ein av dei som spådde invasjonen av Ukraina før den skjedde. Kva er analysen din av konflikten? Korleis skal vi forstå dei ulike delane av han? Kva er det

endelege målet med Russlands såkalla militære spesialoperasjon?

Mange russiske marxistar avviste at den militære spesialoperasjonen ville bli utført. Dei gjekk ut frå at ein invasjon ville bli ein katastrofe for russisk kapital, og at dette ville våge heile posisjonen herskarklassen har. Det var hensiktsmessig å rekne med at den utspekulerte borgarlege staten ville gjennomføre ein fornuftig kost-nytte-analyse og derfor unngå den store risikoen det innebar å skjerpe konflikten.

Grunntrekka til dei økonomiske alliansane mellom imperialistiske land hadde faktisk allereie forma seg før krigen. Konfrontasjonen bygde seg opp over meir enn eit år, og har no fått sin logiske slutt i væpna konflikt. Vi skreiv om dette med ein gong Donbas-republikane vart anerkjende av Russland. Det var viktig for oss å svare dei som håpte at no skulle “blodbadet endeleg ta slutt”, eller at “den langtekkelege konflikten endeleg ville få ein

ende”. Vi måtte vise folk at eit anna utfall var meir sannsynleg, og dette utfallet vart situasjonen vi no har.

Ei grundig forståing av årsakene til konflikten mellom Ukraina og Russland krev ein meir detaljert analyse enn det vi har prenta så langt. Vi kan likevel sjå nokre grunntrekk ved konflikten. Når det gjeld ytre faktorar, så har Ukraina rike naturressursar og eit industrikompleks frå Sovjet-tida. Russiske oligarkar har prøvd å ta over desse verdiane sidan 2000-talet, og det er fleire som ivrig vil ha tak i dei. Dette er grunnen til at Russland møter heftig motstand frå USA og Europa, og til at vestlege land forsyner og trenar den ukrainske hæren. Russland og Ukraina produserer i tillegg 60% av neonet i verda. Neon er avgjerande for å produsere mikroelektronikk. Det er vanskeleg å seie om det russiske leiarskapet hadde dette i tankane på førehand. Det ville uansett ha vore eit godt kort å ha på handa, for det legg press på vestlege politikarar. Hovudkvarteret til den internasjonale kapitalismen

«Mange russiske marxistar avviste at den militære spesialoperasjonen ville bli utført. Dei gjekk ut frå at ein invasjon ville bli ein katastrofe for russisk kapital, og at dette ville våge heile posisjonen herskarklassen har. »

«NATO har ekspandert austover etter at den sosialistiske blokka kollapsa, og haldninga til det russiske leiarskapet har òg endra seg. »

vil dessutan heller handtere ein bananrepublikk enn eit land med ein sjølvhjelpen økonomi og ein aggressiv herskarklasse. Denne konflikten er eit godt høve til å destabilisere Russland frå innsida og hjelpe ei marionettregjering til makta. Det er derfor Vesten ivrig forsyner den ukrainske hæren med utstyr og instruktørar. Det er eit vittig faktum at den russiske regjeringa truleg var klar over dette allereie i 2014-2015, og at dei prøvde å utsette ei militær løysing i Donbas.

Når det gjeld indre faktorar, har den russiske regjeringa rasert den sosiale staten, vitskapsmiljøa og skulesystemet over lang tid. Dette har utan tvil verka inn på oppslutninga om styresmaktene. Krigar blir ofte brukte for å løfte den politiske oppslutninga, skjerpe den politiske kontrollen på eit "juridisk grunnlag" og svekke borgarrettane. Linja er at ein ikkje skal kritisere og klage når vi utkjempar ein hardbar krig. Dette kunne ha fungert om konflikten hadde enda i siger i februar, men det er mindre klårt om det fungerer no.

Eit påstått mål med den russiske invasjonen i Ukraina er "avnazifisering". Kva er

perspektivet dykkar på dette?

Som Engels sa: "Ingen nasjon kan vere fri om han undertrykkjer andre nasjonar". Det ville vore fornuftig å avnazifisere Russland før ein avnazifiserer Ukraina. Vi har allereie peikt på at den offisielle russiske ideologien er temmeleg ambivalent. Det offisielle framstillinga av den anti-nazistiske arva frå Sovjetunionen, som er urimeleg, er ein del av denne ideologien.

Det er ikkje tvil om at både Russland og Ukraina har vist teikn til fascisme og avkommunifisering. I sin siste fase er fascismen ei ekstrem form for den borgarlege politiske ordenen, men dette føreset ein trussel mot heile det borgarlege systemet, altså ei velorganisert arbeidarrørsle som er sterk nok til å styrte systemet. Det er ikkje tilfellet i verken Russland eller Ukraina, og vi bør leggje til at den fascistiske utviklinga har komme lengst i Ukraina. Vi unngår å kommunisere og samarbeide med ukrainske marxistar, eller unngår å avsløre offentleg kven kontaktpersonane våre er blant dei, for dei kan bli målskiver for høgerradikale aktivistar. Den ukrainske regjeringa bryr seg ikkje om åtaka på

kommunistar. Kiev forbyr kommunistiske symbol og bøker, og forfølger kommunistar. Anti-kommunistiske fordommar finst i alle tidlegare sovjetland, men i motsetning til i Russland er ikkje den ukrainske anti-kommunismen berre driven av ønsket om å slå ned på anti-kapitalistiske rørsler. Han er også ispedd tendensen til å ta avstand frå Russland, som er rekna som Sovjetunionens etterfølgar. Og Sovjetunionen blir no skildra som eit "fengsel for nasjonar". Dette narrativet freistar å hindre at det skal bløme opp kommunistiske idear i desse landa.

Russland skuldar på NATO og Vesten og seier at invasjonen er eit "defensivt" trekk, medan NATO og Vesten nedtonar rolla si og peiker på at Putin er driven av stormannsgalne lengsler etter makt, fascisme, hat eller ein eller annan forskrudd ideologi som førte til denne krigen. Kva meiner de om slik propaganda?

Demoniseringa av fienden. Nasjonalismens oppbløming. Legitimeringa av den herskande ordenen gjennom slagord som "fridom", "demokrati" og "toleranse". Alt dette er former for falskt medvit, som Engels sa. Årsaka til dette er at folk flest er politisk udugelege. Korfor? Det er visse grunnar til det. Den viktigaste er at folk vil ha enkle svar, og det høver godt for den herskande klassen.

Korfor er ikkje eg rik?, spør ein tyskar, franskmann, russar eller ukrainar. Nokon svarer at russarane, franskmennene eller tyskarane har skulda. Dette svaret hintar

Intervjuobjektet ønsker å knytte bånd med kamerater i andre land. Sovjetisk plakett for vennskap og fred (Russia Beyond).

om at vi kan få bukt med problemet om vi kvittar oss med slemme folk. Slikt falskt medvit krev ikkje mentalt eller moralsk strev. Du kan vere ein kjeltring, men om du viser at fienden din er enda verre, er du ikkje så ille sjølv.

Dette er sant, men det er ikkje heile sanninga. NATO har ekspandert austover etter at den sosialistiske blokka kollapsa, og haldninga til det russiske leiarskapet har òg endra seg. Først forventta Russland eit samarbeid med Vesten som var gjensidig fordelaktig. Russisk kapital ville inn i den nyliberale verda. Men dess meir sjølvmedvitne russiske bedrifter vart, dess meir kritisk til Vesten vart Putin i sinetalar. Du hugsar nok München-konferansen i 2007. På den tida appellerte Putin til folkeretten, gjensidig respekt og så vidare. Han uttrykte på taktfullt vis at han var usamd med Vestens linje. Under Valdaj-konferansen i 2014, derimot, sa Putin ope at folkeretten er ein bløff, og at han ikkje botnar i anna enn militærmakta til USA og NATO.

At Putins retorikk hardna til, vart av mange forstått som at Russland hadde gjenfunne posisjonen sin. Men den krasse retorikken heldt ikkje tritt med den økonomiske situasjonen til landet. Den russiske økonomien har vorte svekt. Han har vorte meir basert på primærnæringane, medan andre sektorar, som utdannings- og vitskapssektorane, blir stadig meir

vanrøkta. Dette er ikkje berre på grunn av Russlands plass i den internasjonale arbeidsdelinga, det har å gjere med sjølve karakteren til dei russiske styresmaktene. Dei er ikkje interesserte i langsiktige investeringar og industriutvikling. No ligg også den lønnsame primærnæringa an til å miste vestlege marknader, og det er opplagt at USA pressar på for at dette skal skje.

Somme hevdar at det var umogleg å unngå invasjonen, og at hendingane og konflikttane dei siste ti åra i hovudsak ikkje er viktige no. Desse hevdar vidare at Vesten ikkje kan gjere noko for å avspenne stoda, og heller ikkje kunne ha gjort det. Vi er stilt overfor gale Kong Putin, og diplomatisk løysingar er fåfengte. Korleis vil de svare desse syna?

Russisk imperialismen teiknar no opp ei interessessfære som overlappar med interessessfæra til NATO. Herskarklassen i Russland er splitta i to, og ein del ønsker å stoppe krigen. Det same gjeld nok for vestlege land, og utfallet av konflikten vil

bli ei vidare militarisering av både NATO-landa og Russland. Argumentet du la fram, høyrst også einsidig ut. Det verkar som om det mektige NATO ikkje har hatt handlingsval. Høyr på Vestens leiarar. Det er nesten som om dei ignorerer fråsegnene om moglege våpenkvileforhandlingar frå både russisk og ukrainsk side. NATO aukar i staden forsyningssendingane med krigsmateriell, samtidig som forbindingane til Russland blir brotne på ulike område. Dette tyder på at også Vesten ønsker konflikten i Ukraina. Dess lengre konflikten held fram, dess meir sosialt og økonomisk ustabilt blir Russland. Dette er sjølvsaugt til NATOs fordel. Om Russland kollapsar, blir det mogleg å sette inn eit styre etter Vesten sin hug.

I Ukraina har det sidan 2015 gått føre seg ein makelaus strid mot kommunistiske grupper. Etter invasjonen har til og med venstreliberale parti og grupperingar vorte forbodne. Kva har konflikten ført til for russiske kommunistar?

Presidenten vår var klår på at han skulle

«Nære internasjonale band med kameratane våre er avgjerande under desse omstendda, og vi håper audmjukt at denne korte samtalen kan bidra til å knyte slike band. »

NATOs logo (Wikimedia Commons).

visе Ukraina kva avkommunifisering verkeleg er, og dette var ikkje tullprat. I Russland har avkommunifiseringa gått føre seg i mange år. Mediebedrifter forbunde med dei store olje- og gasselskapa lagar videoar og skriv artiklar og bøker om “den ufyslege og blodige Sovjetunionen”. Gater får nye namn og museum blir stengde, medan marxistar blir forfølgde i akademien. Framskotne fjernsynsfolk tar til tale for å reise minnesteinar for quislingar frå andre verdskrigen. Trass i dette blir sovjetsymbola framleis politisk utnytta. Som vi understreka i stad, kan ikkje Russland fornekte si sovjetiske fortid. Det ville vere å skyte seg sjølv i foten. Men kommunistar må vere særst varsame. Agitasjon i fagrørsla blir ikkje lenger forfølgd som eit administrativt lovbrøt, men som eit kriminelt lovbrøt. Stemplinga “utanlandsk agent” har nyleg komme inn i daglegtalen. Den juridiske definisjonen av slike “agentar” er løynd. Områda for kva som er lovleg verksemd, minkar.

Vestlege media får ikkje nok av å vise fram dei mange fredsdemonstrasjonane som har blitt haldne i Russland, i likskap med politiets strid mot demonstrantane. Kva rolle spelar fredsørsla i Russland? Kva er krava deira, og kva er linja dykkar overfor fredsørsla?

Demonstrasjonar mot krigen er uvanleg. Dei som protesterer, er ikkje sameinte. Derfor kan vi ikkje tale om ei sameint rørsle mot krigen. Du har folk frå ulike liberale og venstrevridde miljø som seier at dei vil uttrykkje solidaritet med ukrainske bombeoffer. Det dreier seg om moralsk støtte. La oss ta eit eksempel: *Rørsle for Det sosialistiske alternativet* er ein del av det trotskistiske *International Socialist Alternative*. Dei freista å skipe ein velorganisert demonstrasjon, men kva var eigentleg poenget med det da det ikkje fanst brei støtte blant arbeidsfolk? Poenget var ikkje anna enn bøter, fengsel og spark i ræva. Og slik held kommunistar fram med å vere generalar utan troppar. For ikkje å tale om at generalane sjølve er marginaliserte og skilt frå kvarandre.

Kan de forsøke å oppsummere korleis dykk forstår konflikten? Kva bør vere linja til kommunistar rundt om i verda?

Både Russland og Ukraina har budd seg på krig i lang tid. Den internasjonale retorikken til landa talar for dette, men også dei mange lokale konfliktane som oppstod da eigedomar skulle fordelast på nytt etter at Sovjetunionen vart oppløyst.

Ukraina, eller Donbas for å vere presis, vart til Pandoras eske, men ikkje berre på grunn av regional imperialismen. I staden verkar krigen å vere starten på ei rad blodige konfliktar som spreier seg utover den post-sovjetiske verda. På kvar side av den imperialistiske krigens skillelinje må vi først og fremst vaksinere arbeidsfolk mot nasjonalisme og demonisering. Vi må vise dei at desse konfliktane til sjuande og sist ikkje vil føre noko godt med seg. Nære internasjonale band med kameratane våre er avgjerande under desse omstenda, og vi håper audmjukt at denne korte samtalen kan bidra til å knyte slike band.

Korleis spår du at dette ender på kort og lang sikt? Kva for ei framtid skal kommunistrørsla bu seg på?

Detaljerte spådomar har vi ikkje mykje bruk for. Vi treng ei grundig undersøking av den noverande situasjonen, dette er fokuset vårt no. Vi kan likevel teikne opp nokre konturar. Til overrasking for den russiske regjeringa trekkjer konflikten ut i tid. Offensiven har stoppa opp. Om han ikkje kjem i gang att snart, vil den sosiale stoda i landet bli betrakteleg verre. Det verkar som om regjeringa er klår over det-

«Vi bør uansett ikkje forvente positive endringar så lenge kommunistrørsla er splitta og svak.»

te, og ho slår ned på all motstand. Den europeiske linja overfor Russland viser teikn til splitting. Landa som er avhengige av å importere gass må manøvrere mellom ei pro-amerikansk og “pro-russisk” haldning. Det er uklårt om desse indre motsetningane vil bli djupare, eller om dei europeiske landa vil tilnærme seg Russland på ein foreint og bestemt måte. Det er også uklårt om det russiske samfunnet er robust nok til å halde ut konflikten.

Vi bør uansett ikkje forvente positive endringar så lenge kommunistrørsla er splitta og svak. Kommunistar kan neppe forvente mykje hjelp i arbeidet deira. Derfor er organisatorisk trygging og teoretisk utvikling særst viktig, i likskap med å oppnå ideologisk samhald med andre marxistiske grupper. Tida arbeider mot oss.

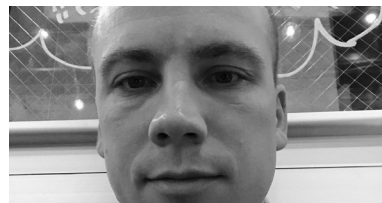
Artikkelen er oversatt fra Sublation Magazine.

me 30, 1917. The Hand That Will Rule the World—One Big Union.

Tegning publisert i journalen til Industrial Workers of the World (IWW) i 1917 (Wikimedia Commons).

Japans Kommunistparti fyller 100 år

Av Ulv Hanssen,
Førsteamanuensis,
Soka University (Japan)

Mens det sjokkerende attentatet på Japans tidlegare statsminister Shinzo Abe stjal overskriftene i sommer, feiret Japans Kommunistparti (JKP) sin hundreårsdag i stillhet. Partiet ble stiftet 15. juli 1922 og er Japans eldste parti. Med sine mer enn 260.000 medlemmer er JKP også et av verdens største kommunistpartier i opposisjon. Japan er langt borte, men om vi ser tilbake på JKPs lange historie, kan vi observere flere likhetstrekk med den norske kommunistbevegelsen.

I likhet med NKP i Norge, ble JKP stiftet som et revolusjonært parti inspirert av Den russiske revolusjon. Grunnleggerne i begge land var frustrerte over ulikhetene og lidelsene som kapitalismens frammarsj førte med seg. De hadde visjoner om en annen framtid, en sosialistisk framtid. I motsetning til NKP, fikk JKP ikke operere fritt i mellomkrigstida. Japan var et høyst autoritært samfunn og partiet ble umiddelbart forbudt, hvilket tvang partiet inn i undergrunnsvirksomhet.

På 1930-tallet overtok militarismen i Japan. Militaristene gikk etter hvert til krig mot Kina og USA og koloniserte hele Sørøst-Asia. Det ble en flerfrontskrig som Japan ikke kunne vinne, men hele befolkningen ble tvunget til å støtte Keiserens hellige krig. I denne perioden ser vi nok et fellestrekk mellom de norske og japanske kommunistene. Liksom NKP i Norge (riktignok etter litt nøling) var JKP den fremste motstandsbevegelsen mot fascistene som styrte landet i krigstida. Og liksom NKP tjente JKP på sin dristige krigsmotstand etter at fascistene kapitulerte. I begge land blir kommunistpartiene snart de fjerde største partiene med over ti prosent av stemmene. Dette var spesielt imponerende av JKP som hadde vært ulovlig

fram til 1945. Det året ble partiet ironisk nok legalisert av den amerikanske okkupasjonsmakta som JKPs senere kom til å gjøre til sin fremste fiende.

På tidlig 1950-tallet avtar parallellene med NKP. I stedet ser vi en utvikling som skulle komme til Norge 20 år senere i form av AKP(m-l): planer om væpna revolusjon. I 1950 ble JKPs nyinnførte parlamentariske linje kraftig kritisert av Stalin som krevde mobilisering til revolusjon av samme voldelige kaliber som den kineserne hadde lyktes med i 1949. Dette var en total misforståelse av hva massene i Japan ønsket etter lange krigsår og tre millioner drepte landsfeller. Men Stalins ord var vektige i den internasjonale kommunistbevegelse

«De hadde visjoner om en annen framtid, en sosialistisk framtid»

«Stalins død og Khrusjtsjovs påfølgende fordømmelse av stalinismen gjorde det mulig for JKP å avslutte sin voldelige fase»

sen, så mellom 1951 og 1955 tyr JKP til vold. Partiet iverksetter dødelige protester, angriper politistasjoner og oppretter geriljabander i fjellene. Stalins død og Khrusjtsjovs påfølgende fordømmelse av stalinismen gjorde det mulig for JKP å avslutte sin voldelige fase, men skaden var gjort. Det positive omdømmet var knust og i 1952-valget mistet partiet alle sine 35 mandater. Det voldelige ryktet fra denne tiden forfølger partiet til denne dag. JKP er fortsatt på politiets overvåkningsliste.

Etter JKPs katastrofale flørt med volden gjeninnførte partiet sin parlamentariske linje og bestemte seg for aldri igjen å la seg påvirke av eksterne makter uten forståelse av japanske forhold. Her skiller JKP seg fra den norske kommunistbevegelsen for mens NKP støttet Sovjet og AKP(m-l) støttet Kina tok JKP avstand fra begge kommunistmaktene. JKP kjørte

et nøytralt løp i den tiltagende maktkampen mellom Moskva og Beijing. JKP avsto heller ikke fra å fordømme begge disse rivalene. Dette bidro til å forbedre partiets rykte blant de som hadde sett JKP som et instrument for utenlandske interesser. På 1970-tallet øker partiets oppslutning igjen og partiet gjør sitt beste valg noensinne i 1979 med 39 av 511 mandater. Siden den gang har det stort sett gått nedover. Partiet har i dag 10 av 465 mandater i Underhuset.

JKP har gjennomgått en betydelig avradikalisering siden slutten på Den kalde krigen og minner i så måte om Rødt. Begge har en revolusjonær fortid, men har for lengst erstattet marxistisk sjargong med venstrepopulisme. Det er ikke lenger «arbeiderklassen» som er det revolusjonære subjekt, men «folk flest». Det finnes rester av kapitalismekritikk hos begge

partiene, men denne manifesterer seg hovedsakelig som et angrep mot nyliberalismen snarere enn et angrep mot kapitalismen som system.

Begge partienes kanskje viktigste rolle i dag er å bremse regjeringspartiernes forsvarspolitik. I Norge betyr det primært NATO-motstand, mens i Japan betyr det primært motstand mot USA-alliansen og økte forsvarsbudsjetter. Nylig avdøde Abe presset på for å øke forsvarsbudsjettet fra en til to prosent av BNP, altså det samme som NATO-målet. Det er trolig bare et tidsspørsmål før hans regjeringsparti ber det japanske folk om støtte til å innfri Abes siste ønske. Da kan du banne på at JKP vil gjøre motstand.

Dette har kanskje ikke så mye med kommunisme å gjøre lenger, men det er likevel en absolutt nødvendig kamp.

BOKOMTALE

Dårlig nytt fra Østfronten – Krigen som endrer alt

Av Ivar Espås Vangen

Russlands invasjon av Ukraina 24. februar 2022 var på mange måter en varsla katastrofe, men kom likevel brått på for mange av oss. Både internasjonalt og i Norge har krigen splitta venstrekreftene. Her til lands er invasjonen riktig nok fordømt nord og ned, og både SV og Rødt har uttrykt støtte både til den ukrainske motstandskampen og til strategien med straffesanksjoner mot Russland. Mens SV også landa på å støtte våpenforsendelser, valgte Rødt å motsette seg dette. Debatten går imidlertid fortsatt høyt og lavt, og betydelige aktører har etterlyst enten mer aktiv støtte til Ukraina, eller mer konkret arbeid mot en forhandla løsning på krigen.

Det har derfor vært spennende å få lese den foreløpig første norske bokpublikasjonen om krigen. Cecilie Hellestveit, forsker på krigens folkerett, har tidligere skrevet interessante bøker om Syriakrigen og Jemenkrigen, og har vært en uredde stemme i et Norge hvor det som forsker antakelig er langt mer behagelig å følge strømmen. *Dårlig nytt fra Østfronten – krigen som*

«Ingen andre kriger etter andre verdenskrig har hatt større konsekvenser for Norge»

endrer alt føyer seg inn i samme spor. Mye i boka er ukontroversielt, men den inneholder også poeng som vil være lite populære i mange kretser.

I denne bokmeldinga skal jeg ta for meg noen av bokens sentrale poeng, både de jeg finner interessant å trekke fram, men også ting som blir stående litt ubesvart.

«Ingen andre kriger etter andre verdenskrig har hatt større konsekvenser for Norge», er en av bokens innledende påstander.¹ Hellestveit avslører deretter at bokens problemstilling er: «[hvordan] Norge best bør stake ut fremtiden i en verden som er betydelig mer krevende enn den vi kjenner». Selv om det kan være nyttig og klokt å sette seg inn i og å diskutere forhold langt utafor landets grenser, er det tross alt denne problemstillinga som fremstår som umiddelbart mest presserende for oss som driver politikk fra Norge.

Hellestveit gir et godt bilde på hvordan den vestlige «standardfortellinga» om krigen henger sammen. At Russland har begått et «eklatant brudd på FN-pakten» levner hun ingen tvil om.² Like fullt slår hun fast at standardfortellinga har noen problemer, blant annet fordi «[den] er ufullstendig, og [ikke] hjelper oss» til å forstå hvordan Russlands nye *modus operandi* fungerer, eller hvordan den vil endre Europa.³ Det må med andre ord være et poeng i å forstå Russlands begrunnelse og andre mulige årsaker til at de valgte å gå til krig.

Som en første årsak trekker Hellestveit fram hvordan Russland siden 90-tallet har opplevd at buffersonene mellom eget territorium og NATO gradvis har skrumpet inn. Blant Russlands europeiske grenseland, er det nå bare Ukraina, Belarus og Finland som ikke er medlemmer i NATO. Arbeidet fra vestlig side om å innlemme Ukraina i organisasjonen, anses fra Russlands side både som en direkte trussel, og

som et løftebrudd. Å invadere Ukraina fremstår dermed som en slags desperat selvtakt for å bøte på Vestens manglende respekt og forståelse.

Også demografi kan spille en rolle. Den russiske befolkninga i Russland får få barn, mens de muslimske minoritetene får flere. I 2035 vil muslimske minoriteter utgjøre 30 % av landets totale befolkning, med dagens utvikling. Hadde man greid å innlemme det primært slaviske Ukraina, ville man tilført 44 millioner mennesker for å styrke det slaviske innslaget i Russland, noe som vil være helt i tråd med panslavisk ideologi som tidvis har sterk innflytelse i russisk politikk.⁴

I tillegg er det et spørsmål om geopolitikk. Ukrainas jordbruksareal er 40 ganger så stort som Norges, og tilsvarende stort som Tysklands, Storbritannias og Frankrikes til sammen. Landet er dessuten et viktig transittland for eksport av russisk gass, og er viktig for å oppnå kontroll i Svartehavet. For Russland er det ifølge Hellestveit fullstendig uaktuelt at Svartehavet blir et rent «NATO-hav».⁵

Ifølge Hellestveit representerte Donald Trumps år i Det hvite hus et slags «Black Friday» i verdenspolitikken. Som følge av Trump-administrasjonens kutt og manglende satsing på diplomati, ble det nærmest fritt fram for Russland, Kina og andre å spre sin innflytelse i verden, mens presidenten brukte tida på Twitter.

Russland begynte allerede i 2015 med sin intervensjon på president Assads side i borgerkrigen i Syria. Plutselig ble den russiske basen i Tarsus på Syrias middelhavskyst operativ igjen, samtidig som at russiske tropper i 2016 gikk inn i Armenia, og russisk og kinesisk marine avholdt militære øvelser i kystområdet utafor Tyrkia. Samtidig greide aldri president Erdogan å få med NATO på noen aksjoner mot Russland. Plutselig var landet som huser

«Å invadere Ukraina fremstår dermed som en slags desperat selvtakt for å bøte på Vestens manglende respekt og forståelse»

NATOs nest største hær omringa av russiske styrker.

Kombinert med dette solide ballegrepet, har Russland tatt Tyrkia med på viktige diplomatiske samtaler og avtaler, hvor også blant annet Iran har deltatt, og fått Tyrkia til å kjøpe russisk missilteknologi. I praksis har Russland greid å bruke Tyrkia til å slå en kile inn i NATO, som viste seg gull verdt da Tyrkia i år valgte å erklære seg nøytrale i krigen, og dermed holde Svartehavet stengt for Nato-skip. Russland kan når som helst velge å ikke forlenge sikkerhetsrådsmandatet som åpner for humanitære korridorer fra Tyrkia til Idlib-provinsen i Syria, og dermed frata Tyrkia en viktig brekkstang. Samtidig kan Tyrkia, om de ønsker det, slippe NATO inn i Svartehavet og dermed legge press på Russland.

Folkerett og dobbeltmoral

Russlands invasjon 24. februar skjedde samtidig med at FNs sikkerhetsråd hadde møte hvor de diskuterte Ukraina-spørsmålet. Dette var en klar speiling av hvordan USA gjorde akkurat det samme i 1999, da Bill Clinton annonserte bombekampanjen mot Serbia over Kosovokrigen mens sikkerhetsrådet diskuterte konflikten. Beskjeden i begge tilfeller var klar: «vi trenger ikke sikkerhetsrådet for å gjøre som vi vil».

Dette er imidlertid ikke den eneste parallellen Hellestveit trekker fram. Russland hevda for eksempel i 2014 at Krim-anneksjonen måtte være legitim, i og med at Kosovo hadde blitt anerkjent som egen stat av NATO etter bombekampanjen mot Serbia i 1999. I hovedsak gir Hellestveit russerne rett i dette: også bombinga av Serbia i 1999 var et brudd på FN-pakten, og folkeretten lar seg påvirke av presedens. Hun viser også til at amerikanske soldater fortsatt står utplassert i Nord-Syria «på invitasjon» fra kurdiske selvstyremyndigheter, en begrunnelse som er på-

fallende lik den Russland har brukt for å legitimere invasjonen i år, helt over hodet på Syrias faktiske myndigheter. Det samme har også Tyrkia gjort, uten å bli møtt med nevneverdig motbør.

Denne dobbeltmoralen fremheves av Hellestveit som en vesentlig årsak til at mange stater i andre deler av verden ikke ønsker å delta i det vestlige forsøket på å sanksjonere og å isolere Russland i kne:

«(...) europeiske land [har] med tilsvarende brudd på FN-pakten tidligere gjerne reagert med vag misbilligelse og lett fordømmelse, som da USA invaderte Irak i 2003 i strid med FN-pakten. VI reagerte altså omtrent slik stater fra verden for øvrig nå reagerer på Russlands invasjon av Ukraina. (...) Forslag om å skulle 'kaste Russland ut av FNs sikkerhetsråd' fremstår for resten av verden som en hysterisk reaksjon som vitner om en besynderlig holdning til hvilke særlige privilegier som skulle gjelde for

europeiske land».⁶

Det er flere talende eksempler. For eksempel, etter at Russland nedla veto i sikkerhetsrådet mot en fordømmelse av egen krig, valgte man heller å behandle saken i FNs generalforsamling, hvor alle verdens land deltar. Her ble resolusjonen vedtatt av om lag tre fjerdedeler av verdens land, riktig nok i en utvanna og ikke-bindende form. Dette er ikke en normal måte å behandle sikkerhetsråds veto, når land utafor vesten rammes.⁷

Dette betyr ikke dermed at Russland får mye støtte til krigen sin. Det store flertall av verdens stater er helt enige om at Russland har brutt FN-pakten med invasjonen. Det Russland derimot får, er støtte i møte med den voldsomme vestlige motreaksjonen, nærmere bestemt den økonomiske og politiske kampanjen for å gjøre Russland til internasjonal paria.

Sanksjoner til besvær

Bindende multilaterale økonomiske sanksjoner er ikke mulig så lenge FNs sikker-

hetsråd er lammet. Det er for øyeblikket opp til hvert enkelt land å velge åssen de vil forholde seg til krigen. Per i dag har om lag 25 % av verdens stater innført økonomiske straffesanksjoner mot Russland. Selv om det dreier seg om et mindretall, er det fortsatt snakk om stater som til sammen utgjør om lag 50 % av verdens samla økonomi.

Et problem for disse er at mye av handlingsrommet allerede ble tatt i bruk i 2014, da Russland annekterte Krim. I årene etter dette har Russland både sørga for å søke handelspartnere andre steder, samt bygge seg opp et reservefond i dollar, i tilfelle nye sanksjoner. Dette fondet ble imidlertid beslaglagt av USA og Storbritannia, dels begrunna med at man måtte sikre penger til eventuell gjenoppbygging av Ukraina etter krigen. Men å konfiskere et annet lands valutareserver er et svært sjeldent virkemiddel i internasjonal politikk. Reservevaluta har tidligere langt på vei blitt ansett som et «upolitisk virkemiddel». De såkalte BRICS-landene, Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika har, dels som følge av dette, begynt å diskutere muligheten for å finne alternative reservevalutaer enn dollaren.

Landene som sanksjonerer har de siste månedene forsøkt å kutte importen av russisk olje og gass. Målet har vært å frata Russland en av sine viktigste inntektskilder. Problemet er imidlertid at både India, Kina og andre land gladelig har kastet seg rundt for å grafse til seg europeernes andeler. Konsekvensen ble dermed at Russland sommeren 2022 opplevde rekordnivåer på gasseksporten, og rubelen nådde sitt sterkeste nivå i forhold til euroen på sju år. Mens Kina styrker seg betydelig gjennom enda gunstigere avtaler, både for innkjøp av russisk gass og kinesiske investeringer i Sentral-Asia, er det europeiske arbeidsfolk og industri som blør som følge av de ekstreme energiprisene. Skulle energisanksjonene fungert etter intensjonen, måtte man også ha fått med seg verden

«Russland hevda i 2014 at Krim-anneksjonen måtte være legitim, i og med at Kosovo hadde blitt anerkjent som egen stat av NATO»

Käthe Kollwitz *Mødre*.

utafor vesten.

Dette er imidlertid lite trolig, da de fleste ikke-vestlige land verken har vilje eller evne til å sette egne interesser over styr for å komme europeiske land til unnsetning.⁸ De mellomsterke regionale stormaktene i verden, som India, Brasil, Sør-Afrika, Gulf-statene, Indonesia, Israel og Algerie er i varierende grad negative til krigen i seg sjøl, men «(i økende grad) opptatt av at Russland baner vei i vellinga for en multipolar verden snarere enn en verden hvor de selv vil måtte velge mellom USA og Kina».⁹ Altså: om Russland lykkes med å oppnå målene sine med krigen, vil det kunne åpne for at også andre regionale stormakter kan ta seg militært til rette mot svakere naboland.¹⁰ Mange av dem har dessuten også betydelige militære og politiske forbindelser til Russland som de nødig vil oppgi. Det er en god grunn til at nye makthavere i land som Sudan, Burkina Faso og Mali, etter å ha kommet til makta gjennom militærkupp, har henvendt seg til Russland for støtte. Et russisk nederlag i Ukraina vil for alvor sette fart i prosessen fram mot en todeling av verden mellom Kina og USA, hvor annenrangs stormakter vil bli tvunget til å underordne seg den ene eller den andre.

Slik de fungerer i dag, gjør sanksjonsregimet Russland relativt sett sterkere og Europa fattigere, ifølge Hellestveit. En grundig og teknisk diskusjon om konsekvensene av de forskjellige sanksjonene, bør snarest reises på den norske venstresida.

«Uten USAs og Europas våpen og finansielle støtte, vil Ukraina tape. Slik sett er krigen i betydelig grad en stedfortrederkrig mellom Russland og vestlige land i en svært direkte form – det er russisk personell og materiell mot ukrainsk personell og vestlig materiell».⁽⁹⁷⁾

Hva med Norge?

Ukrainakrigen er første anledning hvor Norge har gjort offisielt unntak fra regjerings- og stortingsbestemmelsen fra 1959 om ikke å eksportere våpen til land i krig.¹¹ For mange av oss, meg inkludert, var det forbløffende å se hvor «sjølvsgagt» og konsensusprega dette gikk. På Stortinget har alle partier unntatt Rødt støtta unntaket. Hellestveit forklarer dette med at Norge under den kalde krigen befant seg midt i stormens øye, hvor det vanligvis er blikk-stille. Den gangen frykta man virkelig at Norge skulle dras inn i stormaktsspillet unødig. I dag har stormens øye imidlertid flytta seg til Øst-Asia, mens Norge har blitt en strategisk periferi, hvor det ifølge henne ikke er noen automatikk i at vi vil få hjelp av våre allierte om det skulle røyne på. I åra som kommer må Norge derfor velge hva slags rolle vi skal spille. Vil vi være et brohode for NATO, rusta til tennene og med sterk alliert tilstedeværelse, eller ønsker vi å være en brobygger. I førstnevnte tilfelle vil militærbudsjettene måtte økes betydelig, og i det andre tilfellet må Norge forklare meget godt hvorfor man ønsker en helt annen linje mot Russland enn andre europeiske land. Begge alternativer vil dessuten kreve høy folke-

«Slik de fungerer i dag, gjør sanksjonsregimet Russland relativt sett sterkere og Europa fattigere»

lig oppslutning om det skal være mulig å gjennomføre. Det vil kreve utstrakt debatt i forkant.

Et tredje alternativ er å fungere som en slags postboks. I og med at Norge er utafor EU, kan det være «ufarlig» både for EU og andre makter å sende politiske beskjerer til motpartene sine via Norge. I 2019 ble for eksempel to norske petroleumstankere utsatt for sabotasjeaksjoner i Persiagulfen samtidig med at EU og Iran lå i samtaler om det amerikanske sanksjonsregimet mot landet. At stormakter bruker mindre stater som ikke-samtykkende budbringere på denne måten, er ikke uvanlig.

Et annet poeng er Oljefondet. Hele idéen bak det norske oljefondet, er å investere bredt i selskaper og eiendom over hele verden. Forutsetninga for disse enorme finansielle verdiene ligger nettopp i at investeringer og finans er noe «upolitisk», heva over stormaktenes rivalisering. Om verdensøkonomien for alvor «spaltes», slik det kan se ut til at den er i ferd med å gjøre, vil Norge raskt kunne risikere å miste enorme andeler av formuen som angivelig (!) skal gå til pensjonsutbetalinger i framtida.

Som olje- og gassseksportør og nabo av Russland, stiller Norge også i en særklasse i Europa. Om sanksjonene mot Russland vedvarer, vil norsk petroleumseksport, gjerne gjennom sjøbaserte kabler, være helt avgjørende for at ikke Europa mørklegges fullstendig. Både petroleumsvirksomheten og fiskeriressursene i norske havområder, vil kunne bli svært fristende mål for enhver stat som ønsker å legge ytterligere press på EU. Norske ressurser til havs er dessuten regulert av andre folkerettslige rammer enn landterritoriet vårt, og beskyttes for eksempel ikke av FN-paktens forbud mot maktbruk.¹² I Russland foregår det dessuten allerede diskusjoner på høyt nivå om hvorvidt landet bør trekke seg fra delelinjeavtalen i Barentshavet, noe som vil innebære betydelig usikkerhet for framtida til Norges viktigste eksportnæring.¹³

Ubesvarte spørsmål

30 Et spørsmål Hellestveit så vidt kommer
amtid nr. 3 - 2022

innom i boka, er spørsmålet om karakteren i opprøret i Øst-Ukraina. Hun skriver at president Janukovitsj i 2014 blei styrta i en «folkelig, men ukonstitusjonell prosess».¹⁴ Her hadde det vært interessant å høre hva hun legger i dette. Hun skriver videre at Donbass lenge hadde opplevd dårlige tider, og at det var lett for Russland å «få gehør for å trekke Donbass østover igjen». Men hvorfor var dette enkelt, og skyldes dermed opprøret fra 2014 kun russisk påvirkning? Om noe, så i hvor stor grad har opprøret dreid seg om lokale forhold kontra russisk innblanding? Dette kan selvfølgelig være vanskelig å «måle» nøyaktig, men dersom det forholder seg slik at dette er et reelt nasjonalistisk opprør, må det analyseres annerledes enn om det bare dreier seg om et aggressivt mindretall av pro-russiske marionetter.

Et annet spørsmål Hellestveit ikke kommer inn på, er mulighetene for en forhandla fredsslutning. I april tyder mye for eksempel på at man nærma seg et slags kompromiss, men at forhandlingene strandet etter hvert som Storbritannia overbeviste Zelenskij om at det beste var å kjempe videre med stadig de stadig nye våpenforsendelsene som ventet. Hellestveit skriver riktig nok at Kyiv neppe vil «være villig til å gi etter for Moskva», og at det mest sannsynlige utfallet av krigen er en «ikke-forhandlet, frossen situasjon, hvor Russland beholder det russiske styr-

ker har erobret».¹⁵ Rimer dette med forhandlingene som foregikk innledningsvis? Og hva betyr dette for initiativet som for tida jobbes med fra Mexico? Er det mulig å si noe om hva partene i dag er villige til å diskutere, og hva som er uaktuelt?

Russlands invasjon fremstår på mange vis som fullstendig galimatias. Gjennom krigen har de igangsatt en hemningsløs opprusting i NATO; en enorm styrkeutplassering i Øst-Europa, og har trolig gitt dødsstøtet til den historiske svenske og finske alliansefriheten. Hellestveits bok er et godt forsøk på å forklare noen av beveggrunnen som gjorde at krigen like fullt fremsto som helt nødvendig for det russiske lederskapet. Boka kan være en god realitetsorientering både for de som lever i den villfarelse at krigen er en rettferdig krig fra Russlands side, men også for de som mener tredje verdenskrig er en nødvendig pris å betale for å sette Russland på plass.

Kilder:		
1. Hellestveit	5. 42-43	11. 167
2022, 11	6. 58	12. 172
2. 26	7. 59-60	13. 185
3. 23	8. 99	14. 32
4. 35	9. 106	15. 72
	10. 129	

Foto fra EU Civil Protection and Humanitarian Aid.

Sannheten om verden

Dikt. Kolon forlag.
Per Anders Kveseth

Av Anders Ekeland, SV-medlem

Det er ikke lett å anmelde dikt, fordi dikt er språkbilder. I motsetning til vitenskap, sakprosa, ja selv romaner, finnes det derfor få «objektive» holdepunkter for å si om dikt er gode eller dårlige. Man kan selvsagt si noe om det er for mange hjerte-smerter-klisjeer og haltende rim, men bortsett fra det blir hvorvidt man liker dikt er veldig subjektivt. At mange liker Dylan, Wergeland og Øverland, betyr ikke at alle gjør det. Det betyr heller ikke at «smale» diktere er dårlige diktere.

Når det er sagt tror jeg mange vil like diktene i denne boka. Det er ikke dikt med rim og fast rytme. Det er korte prosatekster. Mange av dem kunne ha vært framført som «rap». Jeg liker disse tekstene. Jeg liker engasjementet og alvoret bak tekstene. Jeg sier «bak tekstene» for tonen i tekstene er ikke alvorstung. Tonen er hovedsakelig ironisk og satirisk. Tekstene taler herskerne og kapitalismen imot. Ikke alle tekstene/diktene er politiske. Det er også refleksjoner over livet, naturen, kjærligheten. De politiske tekstene er ikke på noen måte skjematisk, ikke propaganda. De er som Griegs, Dylans, Vreeswijks dikt, tekster hvor språkbildene er personlige. Det er ikke propaganda, ikke løpesedler i verseform.

Mitt viktigste kriterium for om en diktsamling er vellykket er om strofer fra diktene blir sitert. Hvor ofte finner en ikke igjen linjer fra Dylan, Øverland og Grieg. I denne boka er det flere kandidater til slike siterte verselinjer. Jeg falt litt for «Jeg tror jeg vil avslutte mitt medlemskap i menneskeheten» - som ikke har noe med selvmord å gjøre, men gir meg en assosiasjon om at det trengs et annet parti, en helt annen kurs enn den de fleste er på nå. Massakren på Utøya 22. juli er et sentralt punkt for en god del av diktene. Boka er tilegnet AUF. Utøya 22. juli er et vanskelig tema analytisk, både politisk og psykologisk og dermed også litterært, men Kveseth får laget gode språkbilder for å uttrykke viktige ting uten å bli hverken plump eller pompøs. Det er det fryktelig lett å bli når en tar for seg et så alvorlig tema.

Det er urimelig å kreve noen form for tematisk balanse av en diktsamling, men denne anmelderen legger merke til at det er en klar tendens i billedbruken. Det starter med de tre bildene på utsiden, med følgende tilhørende tekst: «Diktet som ikke er skrevet med ord, men med bilder. Tre bilder. Tre strofer». Denne montasjen er også et av diktene i boka. Alle bildene i boka er rettet mot kapitalismen, mot kapitalistiske herskere. Det er ingen brodd i boka mot forhold eller herskere i landene som kalte eller kaller seg sosialistiske. Det er tekster

om Berlin, som nevner Øst-Tyskland, men de er triste og oppgitte. Det er med andre ord bare brodd mot det politiske Vest, ikke mot det politiske Øst. Hvis man skal si sannheten om verden så er Lubjanka, Katyn og Tien-An-Men også en del av den. Hvordan vil en slik diktsamling oppfattes av dem som var/er utsatt for minst like løgnaktige ledere, undertrykkelse og vold i sosialismens navn?

Et av diktene er om Ukraina, hvor et av versene er «svastika» bygges det nye landet. Diktene – bortsett fra noen få – er ikke datert, og tekstene nevner ikke navn eller begivenheter som klart kan tidfestes og det kan helt klart leses på ulike måter. Boka er gitt ut i 2021 – da det allerede var krig i Ukraina, så kanskje ville en dato, eller en «fotnote» til diktet gjort at det ble lest i tråd med forfatterens intensjoner. Det er selvsagt lov – og virkningsfullt å gjøre dette diktet tidløst. Det får fram det komplekse i utviklingen i Ukraina de siste tredeve årene.

«Jeg tror jeg vil avslutte mitt medlemskap i menneskeheten»

PROUT

av Edvard Mogstad

Av Håkon Edøy Hanssen

En gledelig utvikling i de senere årene er publiseringen av stadig flere artikler, bøker og liknende som diskuterer hvordan et postkapitalistisk samfunn kan se ut. Pamfletten *PROUT: Veien videre etter kapitalismen* av Edvard Mogstad føyer seg dermed i rekken av denne typen litteratur. Hensikten med dette 86 sider lange verket, ifølge Mogstad, er å beskrive i detalj hvordan et fremtidig Norge, bygget på prinsipper til PROUT, eller *progressive utilization theory*, kan se ut. Bredden av temaer som dekkes er imponerende, hvor blant annet økonomi, kultur, forsvar, internasjonal politikk og innvandring er blant temaene.

Da denne pamfletten er basert på prinsippene til PROUT er det hensiktsmessig å starte denne anmeldelsen med hva dette rammeverket inneholder. Spesielt siden PROUT er et relativt ukjent konsept, på tross av å ha eksistert i relativt lang tid, sammenliknet med andre post-kapitalistiske modeller.

Kort fortalt er PROUT er et økonomisk og politisk rammeverk utformet av den indiske filosofen Prabhat Ranjan Sarkar

i 1959, som har som mål å gå forbi både kapitalisme og kommunisme. PROUT består av tre grunnleggende elementer. Det første er selvforsyning, som innebærer at alle lokalsamfunn, eller land, skal være selvberget med bl.a. mat. Dette medfører småskala produksjon, og oppsplitting av enkelte større selskap og virksomheter. Det andre er kooperativer, eller samvirke-lag som kjerne i det økonomiske systemet. Virksomheter som faller under naturlige monopol, vil dog fravike fra denne virksomhetsformen. Det vil også være mulighet for mindre kommersielle familie-eide bedrifter. Tredje og siste element er neo-humanisme, Sarkars filosofiske rammeverk. Det står for et «universell søskenskap mellom alle folk og nasjoner, som i humanismen, men også omfatter dyr og

«Selv om Mogstad i stor grad beskriver hvordan et Norge under PROUT kan se ut, argumenterer han ikke hvorfor hans visjon for et annet økonomisk system er bedre»

planter».¹

Det er ikke mangel på ambisjoner hos Mogstad, da han har valgt å dekke over et stort antall temaer i denne pamfletten. Selv om dette vide spekteret gir et noe oversiktlig bilde av hvordan han ser for seg fremtidens Norge sprer han seg for tynt. Tanken er god, siden spørsmål rundt hvordan ulike elementer i samfunnet skal løses ofte er komplekse. Dette gjør arbeidet for de av oss som jobber med å skissere hvordan en bedre verden etter kapitalismen kan se ut mer omfattende. Å skulle ha svar på spørsmål rundt tema som jordbruk, forsvarspolitikk og innvandring som tar høyde for sakens kompleksitet og som ikke blir en gjentakelse eller marginal endring er særdeles vanskelig.

Gitt disse utfordringene er jeg av den oppfatning at det er mer hensiktsmessig å snevre inn det samfunnsområdet som man diskuterer når man ser for seg et post-kapitalistisk samfunn. Delvis fordi et nytt samfunn ikke skapes alene, og derfor burde det ikke forventes at vi skal ha et komplett bilde av hvordan denne framtiden bør se ut. En annen grunn er at ingen av oss har et fullstendig bilde av samfunnet slik det eksisterer i dag heller. Det er også ironisk dersom tilhengerne av kapitalismen skulle ha en slik forventning, da nettopp dette var et av Hayeks hovedargumenter mot sosialismen; at ingen aktør kan sitte med all kunnskap om et samfunn. Gitt disse forutsetninge-

EDVARD MOGSTAD

LANSER

1

ne blir det vanskelig for Mogstad å skrive overbevisende om hvordan PROUT kan legge grunnlaget for et Norge etter kapitalismen.

De aller fleste temaene dekkes av ett til to korte avsnitt, hvor de diskuteres særdeles kort og til dels overfladisk. Viktige avklaringer uteblir, og man sitter kun igjen med en veldig vag idé om hvorfor ulike veivalg blir tatt. For eksempel er desentralisering av jordbruket og annen industri et element som nevnes flere ganger, uten noen nevneverdig utdypning eller argumentasjon. Mogstad mener at smådriftsfordeler vil kunne gjøre opp for eventuelle stor-driftsfordeler som faller bort. Dessverre nevner han ikke hvilken form dette kan ta, eller kommer med eksempel hvor dette har vist seg å være tilfelle.

Dette er et gjentakende problem i pamfletten, og er kanskje spesielt tydelig når neo-humanisme skal diskuteres. Filosofien beskrives over ca. halvannen side i avsnitt nummer seks; om kultur. Det kommer ikke tydelig frem, etter min mening, hvorfor denne filosofien er en av PROUTs grunnpilarer. Det er for eksempel særdeles få henvisninger til neo-humanismen andre steder i pamfletten, så det ikke lett å se hvordan for eksempel jordbruket vil endres når planter og dyr får en større egenverdi. Jeg stusser også på hvorfor selvforsyning er så viktig for PROUT. Dersom det er et «universelt søskenskap» mellom alle mennesker, ville det ikke gitt mening å flytte mat over grenser, slik at de som bor i land med dårlig forutsetning for selvforsyning får dekket sine behov?

«Materialismen sniker seg inn bakdøren i Mogstads historiefortelling»

Problemet med kottfartenheten forsterkes ytterligere av at Mogstad har inkludert svært få kilder i pamfletten. Jeg telte under ti på over 80 sider. Han inkluderer heller ingen form for primærlitteratur rundt PROUT, skrevet av for eksempel av Sarkar. Det gjør det vanskelig for de av leserne som fatter interesse for dette rammeverket og ønsker sette å seg ytterligere inn i det. Det gjør det også vanskelig å sjekke hvor godt Mogstad gjengir Sarkars syn rundt PROUT, da det er rom for feiltolkning og misforståelser. Dette er noe de aller fleste marxister er godt kjent med når det kommer til diskusjoner rundt Marx' ulike verker, og hva han mente når han skrev dem.

Ser vi bort fra disse problemene relatert til pamflettens korthet er det også en del spørsmål relatert til selve visjonen som legges frem. Tittelen henviser til en vei for samfunnet etter at kapitalismen er avskaffet, men Mogstad definerer aldri hva han mener kjennetegner kapitalismen og hva en slik avskaffelse vil innebærer. I avsnitt to, *Økonomi for folket*, kommer det frem at han ønsker en «mer organisk form for blandingsøkonomi»,² som skal motarbeide kapitalistenes grådighet og rovdriften på naturen. Det vil fortsatt være plass til mindre, familieeide bedrifter, som det øvrige samfunnet skal legge til rette for. Disse skal også være en av kildene til innovasjon i det post-kapitalistiske Norge, godt hjulpet av en «fri markedsøkonomi».

Mange sosialister, og kanskje spesielt mar-

«Mogstads pamflett er et steg i riktig retning, i den grad den er del av en større trend hvor alternativer til dagens kapitalisme diskuteres i større detalj»

xister, med unntak av nåværende SV-nestleder Torgeir Knag Fylkesnes,³ ville stusset over denne beskrivelsen av et post-kapitalistisk samfunn. Fylkesnes' uttalelse til Klassekampen rundt hans syn på sosialisme er ganske så sammenfallende med den Mogstad beskriver i sin pamflett:

«– Vi er eit blandingsøkonomiparti. Vår sosialisme legg ikkje opp til at vi skal ha eit klasselaust samfunn der alle eig like mykje, og der det ikkje er skilnadar på folk. Vi ønskjer å ramme inn kapitalismen på ein heilt annan måte enn i dag. Når kapitalismen får for stor plass i eit samfunn, ser vi på det som ein motor for auka skilnadar, og ei fare for demokrati. Vi vil ha konkurranse, men vi vil ha rettferdig konkurranse...»⁴

Fylkesnes' sosialisme, eller sosialdemokrati, slik han beskriver det her, viser godt hva som hadde skjedd med kapitalismen i Norge under PROUT. Istedenfor en avskaffelse hadde PROUT heller rammet den inn. Et av eksemplene på dette finner vi i kapittelet om landbruk og fiske, hvor Mogstad skriver at han ønsker å opprette et «sunt, lønnsomt og bærekraftig jordbruk».⁵ Han ser dermed ikke ut til å ville avskaffe profitt som den økonomiske Nordstjernen den er i dag, men heller begrense den og ulikhetene kapitalismen medfører.

Selv om Mogstad i stor grad beskriver hvordan et Norge under PROUT kan se ut, argumenterer han ikke hvorfor hans visjon for et annet økonomisk system er bedre, eller ville vært mer egnet til å gå forbi kapitalismen. Han presenterer aldri eksplisitt en reell grunn for hvorfor man bør foretrekke PROUT fremfor en annen post-kapitalistisk modell. Det hintes til at siden Sovjetunionen falt burde sosialister og kommunister se etter en annen samfunnsmodell, utenfor marxismen og annen sosialistisk litteratur, men ikke noe mer enn det. Dette argumentet forutsetter at Sovjetunionen slik den eksisterte gjenspeilte det samfunnet Marx så for seg de gangene han skrev om hvordan et sosialistisk samfunn kunne se ut, noe jeg bestri-
der.⁶ Et slikt fravær er ganske uheldig, si-

den PROUT til dels ligner på et par andre markedssosialistiske visjoner.⁷ Så hvorfor foretrekke det, fremfor for eksempel Richard D. Wolfs markedssosialisme med utstrakt bruk av samvirkelag?

Når Mogstad beskriver det som er særegent med PROUT, deriblant dens forståelse rundt klasser, er det ikke tydelig hvorvidt han mener den er et verktøy for en bedre analyse, eller mobilisering, enn det vi finner hos f.eks. Marx. PROUTs syn minner i stor grad om den sirkulære tidsforståelsen vi finner i hinduismen. I følge Sarkar finnes det fire klasser, *Shudra* (arbeidere), *Ks'attriya* (krigere/soldater), *Vipra* (intellektuelle) og *Vaeshya* (kjøpmenn/kapitalister). Disse fire klassene bytter på å styre samfunnet, hvor overgangen fra et klassestyre ses på noe progressivt og som en del av et naturlig kretsløp. Han kaller dette for det *The Social Circle*. Mogstad argumenterer for at disse klassene representerer alle menneskers «*psykologiske orientering mot resten av samfunnet*», ikke hva samfunnet pålegger mennesket gjennom ulike samfunnsmessige strukturer. Endringer er drevet fram av vår kollektive psykologi, ikke materielle forhold.

Gjennom en kortfattet skildring av historien, bruker Mogstad denne klassemodellen som et verktøy til å tolke hvordan samfunnet har endret seg gjennom tide-
ne. Det spesielle her er at det ikke kommer frem hvordan den kollektive psykologien er drivkraften i historien. Når han forteller om hvordan det Friedrich Engels kalte ur-kommunismen, eller det første samfunnet under shudrane, ble erstattet av ks'attriya (soldatene), beskriver han det som et resultat av stadig mer komplekse samfunn, hvor voldelige sammenstøt blir stadig vanligere.⁸

Ut ifra denne skildringen får man inntrykk at denne endringen i den «kollektive psykologien» ikke var en primær drivkraft, men heller en respons på en endring i de materielle forholdene. En liknende materialisme sniker seg gjennom hele Mogstads historiefortelling. Når han beskriver de ulike klassene, så er det oftest i form

av hvilken samfunnsposisjon de besitter. Man sitter igjen med inntrykk av denne psykologiske orienteringen mot resten av samfunnet er et resultat av hva det øvrige samfunnet pålegger dem. En kriger/ ks'attriya som ikke handler som en god soldat eller høvding vil naturlig nok ende med å kanskje dø i krig, eller bli avsatt av misfornøyde undersåtter. En vaeshya/kjøpmann som ikke er grådig nok vil risikere å bli utkonkurrert av sine mer hensynsløse klassekamerater, og kanskje ende opp arbeider/shudra. Materialismen sniker seg inn bakdøren i Mogstads historiefortelling, nettopp fordi den gir en langt mer plausibel forklaring, enn Sarkars idealistiske, og til tider religiøse modell.

Mogstads pamflett er et steg i riktig retning, i den grad den er del av en større trend hvor alternativer til dagens kapitalisme diskuteres i større detalj. At hans bidrag ikke er uten problemer er delvis et resultat av den betydelige vanskeligheten det innebærer. I tillegg er det tvisomt at en enkelt modell vil være tilstrekkelig i dette arbeidet,⁹ og mange slike modeller vil nok ende opp med å bli forlatt i dette langsiktige arbeidet med å bygge et post-kapitalistisk samfunn. Likevel er det arbeidet som har vært lagt ned i dette bidraget verdt det, gitt at det er med drive å denne prosessen fremover.

Kilder:

1. Mogstad, Edvard. PROUT: Veien videre etter kapitalismen, 2022. 67-78
2. Mogstad (2022). PROUT, 14
3. Jeg sikter her uttalelsene til Fylkesnes vedrørende en innstilling til SVs programkomite om at SV ikke lenger vil kjempe for å melde Norge ut av NATO. Se Åsnes, Aleksander. Vil ikke lenger ut av NATO. Klassekampen 2022.10.15
4. Åsnes. Vil ikke lenger ut av NATO. Klassekampen 2022.10.15
5. Mogstad (2022). PROUT, 38
6. For en analyse av hvordan Marx så for seg sosialismen/kommunismen, se for eksempel Hudis, Peter. Marx's Concept of the Alternative to Capitalism, Haymarket Books. 2013.
7. Despain, Hans G. It's the System Stupid: Structural Crises and the Need for Alternatives to Capitalism. Monthly Review. Publisert 2013.11.01. Hentet 2022.10.15. <https://monthlyreview.org/2013/11/01/its-the-system-stupid/>
8. Mogstad (2022). PROUT, 55
9. Se f.eks. Tremblay-Pepin, Simon. Five Criteria to Evaluate Democratic Economic Planning Models. Review of Radical Political Economics 2022, Vol. 54(3) 265–280

Opprop: Finland og Sverige skal stå utenfor NATO og føre en fredspolitikk

1. Den viktigste oppgaven for utenriks- og forsvarspolitikken er å begrense trusselen mot sitt eget land på en måte som skaper trygghet i alle land gjennom diplomati og samarbeid på like vilkår.

2. Vi vil ikke bidra til å styrke oppdelingen av verden i gjensidig fiendtlige militære blokker. I stedet trengs det flere alliansefrie land som fører en selvstendig utenrikspolitikk for gjensidig sikkerhet og nedrustning.

3. Vi vil at våre land skal slutte seg til FN-konvensjonen om forbud mot kjernefysiske våpen. Medlemskap i en militærallianse som forbereder seg for krig med kjernefysiske våpen vil være et skritt i motsatt retning og øke risikoen for at kjernefysiske våpen blir brukt mot våre land eller i våre nærområdet. Medlemskap ville ifølge artikkel 5 i NATO-traktaten tvinge oss til å delta militært dersom en annen medlemsstat skulle bli angrepet.

4. NATO har de siste tiårene ført krig i strid med FN-paktens voldsforbud, den viktigste beskyttelsen småstater har mot stormakters vilkårlighet. Bombinga av Jugoslavia i 1999 og av Libya i 2011 for å styrte landets ledere fra makta er slike eksempler. Vi anser også at Sverige og Finlands deltakelse i Afghanistankrigen

var en katastrofe som kunne forutses, og som det gjelder å ikke gjenta. Vi vil at våre land skal stå utenfor NATOs kriger.

5. Krig og opprustning er i høy grad klima- og miljøødeleggende og fører til flyktningkriser. Gjennom å holde seg utenfor NATO kan våre land bedre bidra til å avverge trusselen mot et økologisk sammenbrudd og samtidig bevare større frihet til å benytte våre muligheter for fredsbygging, folkehelse og alle menneskers velferd.

6. Vi vil at Sverige og Finland målretta vedtar tillitsskapende tiltak som reduserer spenningen mellom stormaktene i våre nærområder. Som sanne tiltak anser vi upartisk gjengivelse av alle siders perspektiver og å avstå fra å skape fiendebilder, samt risikoreduserende tiltak som det finske forslaget om at militærfly skal bruke transponder.

7. Sverige og Finlands vertslandsavtale med NATO er i strid med våre lands alliansefrihet. Vi vil at vertslandsavtalen sies opp og at vi i stedet strever etter fredelige og konstruktive relasjoner med våre naboland og alle andre land. Det kan skje i forbindelse med en større overenskomst om avspenning og avtaler om våpenbegrensninger ved hjelp av en ny Helsingforskonferanse om europeisk sikkerhet.

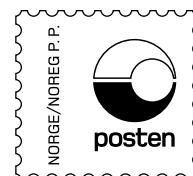
8. NATOs endring fra transatlantisk forsvarsallianse til en allianse med globale interesser og samarbeidspartnere på alle kontinenter øker spenningsnivået både mot resten av verden og internt i NATO. Våre land kan virke bedre for avspenning og gjensidig sikkerhet om det bevarer og befester sin militære alliansefrihet og bruker samme målestokk til å ta avstand fra brudd på folkeretten uansett hvor det skjer.

9. NATO-medlemskap vil føre til en ytterligere strykning av NATOs innflytelse i Norden. Vi vil ikke at det ensidige bildet av den politiske og militære situasjonen som legges fram av tenketanker nær NATO, som Atlantic Council og NATOs senter for strategisk kommunikasjon i Riga (Stratcom) skal bli enerådende og heller ikke at de som kritiserer NATO og taler for avspenning, nedrustning, alliansefrihet og fred omtales som viderebringere av russisk desinformasjon.

10. Vi står overfor trusler om økologisk sammenbrudd og atomkrig. Det er på tide å våkne opp og gjøre vårt beste for menneskehetens overlevelse.

Oppropet er undertegnet av ca. 3500 på svensk og ca. 5250 på finsk.

RETURADRESSE
Sosialistisk framtid
v/ Aslak Storaker
Kollåsveien 52
4900 Tvedestrand

KRIGENS ABC

Den krigen som kommer
er ikke den første. Før den
var det andre kriger.
Da den forrige var over
hadde noen seiret og noen tapt
Hos de som hadde tapt
led de fattige nød.
Hos de som hadde vunnet
led de fattige også nød.

Når hæren skal ut og marsjere
er det mange som ikke vet
at fienden marsjerer i spissen.
Den stemmen som kommanderer
er fiendens stemme.
Den som taler om fienden
er selv fienden.

General, din tank er en sterk vogn.
Den bryter ned en skog og knuser
hundre mennesker.
Men den har en feil:
Den trenger en sjåfør.

General, ditt bombefly er sterkt.
Det flyr fortare enn stormen og bærer
mer enn elefanten.
Men det har en feil:
Det trenger en montør.

General, mennesket er meget nyttig.
Det kan flyve og det kan drepe.
Men det har en feil:
Det kan tenke.

*Utdrag fra diktet «Krigens ABC», i: Bertolt Brecht,
100 dikt i norsk gjendiktning ved Georg Johannesen,
Den Norske Bokklubben, Oslo 1968*